

הישיבה המאה חמישים ושש - המאה חמישים ושבע (קנ"ו-קנ"ז)

ביום רביעי, כ"ח בניסן התשמ"ב (21 באפריל 1982), בשעה שלוש אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים א' אבן-שושן, ש' אברמסון, ש' אירמאי, י' בלאו (יו"ר), ז' בן-חיים, א' ברוידא, מ' מדן, ש' מורג, א' מירסקי, ע"צ מלמד, א' פורת, מ"צ קדרי, י' רצהבי וי' שבטיאל.

החברים היועצים האדונים ח' איזק, א' אלדר, א' אמיר, הגב' ש' הראבן, הא' מ' ולנשטיין וא' טל.

נכחו אף גב' חנה כצנשטיין, עמיתתו של פרופ' ש' ייבין ז"ל, ופרופ' ישראל ייבין, בן משפחתו.

עובדי האקדמיה, הגברות ש' בהט, ע' קלין והאדונים א' בנדויד, י' ינאי וי' לוי.

התנצלו: האדונים ע' איתן, א"א אורבך, נ' ברגרין, ג' גולדנברג, א' דותן, א' מגד, מ' מייזלש, ש' מלצר, ד' סדן, ח' רבין וא' רובינשטיין.

נעדרו: הא' א' הלקין וש' הלקין (מחלה), ח"י פולוצקי, י' שלו, מ' שלי (מחלה), מ' בראשר, ד' טנא, מ' מיקם (מחלה), י' מנצור, י' סמילנסקי, ד' פגיס, ע' פליישר וי' פליקס.

הא' ע' אורנן וגב"ע צרפתי - בחו"ל.

- סדר היום:**
- א. אזכרה לחבר האקדמיה, הפרופ' שמואל ייבין ז"ל
 - ב. ברכות והודעות
 - ג. ניקודן של מלים לועזיות בלשונו
 - ד. מונחי פסיכולוגיה

א.

הא' בלאו: חברים נכבדים,

ביום א', ה' באדר (28 בפברואר 1982), הלך לעולמו הפרופ' שמואל ייבין, ארכיאולוג, מורה, אחד החברים הוותיקים של האקדמיה, לפנינו עובד האקדמיה ואחר-כך אחד החברים המרכזיים שלה.

(הנוכחים מכבדים בקימה את זכרו של הפרופ' שמואל ייבין ז"ל).
חברנו, הא' מ' מדן, יאמר דברים לזכרו של שמואל ייבין ז"ל.

דברים לזכר שמואל ייבין ז"ל

לא ארבה לדבר בידיעותיו ובפועלו המחקרי של שמואל ייבין במקצועות שבהם קנה לו את שמו בעולם המדע והחכמה. אך אציין, שהיו בהם מקצועות שרבים העוסקים בהם, כגון ההיסטוריה והארכיאולוגיה של תקופת המקרא, האפיגראפיקה של הלשונות השמיות, כלומר חקר הכתובות ועמקן תולדות הכתב. והיו בהם מקצועות ותחומים, שמעטים הם העוסקים בהם בקרבנו, כגון הלשון המצרית וספרותה העתיקה על כל התחומים והנושאים הנלווים לפרשה מסועפת זו, כגון הכתבים המצריים העתיקים למיניהם, האמונות המצריות, המשטרים השונים והמתחלפים במצרים ועוד. בתחומים אלה היה מן החכמים והחוקרים העבריים הראשונים והספורים. משהו לזכר לכך וכעדות לכך נמצא במאמריו שבכתבי עת עבריים ולועזיים, בערכים שבאנציקלופדיות ואף בקצת המאמרים ב"לשונו" שפרסם.

כוונתי בדברי האזכרה שקיבלתי עליי לא לכל אלה, אלא לפועלו בתוכנו - בוועד הלשון בשעתו ובאקדמיה ללשון העברית, שהיה ממייסדיה ומחבריה הראשונים.

בכל התחום הזה ראשית פועלו של ייבין - בתפקידו כמזכיר מדעי בלשכת ועד הלשון בתל-אביב, המשכו כחבר ועד הלשון - בוועדות ובוועד המרכזי ובוועד המכין לייסוד האקדמיה - ושיאו באקדמיה גופה למן ימיה הראשונים ועד יומו האחרון.

רמזתי לתפקידים השונים האלה, כדי להמחיש לפנינו את התחום הארוך והרחב של פעולתו בקרבנו. ובאמרי "פעולתו" - רצוני לומר פעולתו ממש, כפשוטה וכמשמעה של המלה פעולה. לא הייתה זו חברות סתם, אלא עבודה ממש, בכל יום ובכל שעה.

בארבעה תחומים בעבודת האקדמיה הצטיין והתבלט ייבין:

האחד - זה תחום המינוח המקצועי. הוא פעל כחבר בוועדות רבות שבתחומים שונים במדעי הרוח, במדעי החברה, בטכנולוגיה, בחיי המעשה ובענייני יום יום הרגילים. הוא שימש כחבר, ושנים רבות כיושב-ראש של ועד המינוח, הוא הוועד המרכזי, המתכנן והמכוון את פעולותיהן של ועדות המונחים הרבות. ועניינו היה - שהמינוח יהיה מדויק וחד-משמעי, ושיהיה אחיד, עד כמה שניתן, ולא יהיה סותר קצתו את קצתו או מסיג קצתו את גבול קצתו.

התחום האחר, שהעסיק את מחשבתו ואת מעשהו של ייבין - זו מלאכת התקינה, כלומר קביעת התקנים המעשיים של העברית שלנו: כללים אחידים בכתבי, בתעתיק מעברית ללועזית ובתעתיק מלועזית לעברית. כל אלה קובעים את דמותה של העברית בעיני רואיה, כשהיא מונחת לפנייהם על גבי הנייר או על גבי הכותל. לא בכל הפרטים של כללים אלה הייתה דעתו כדעת חבריו, לא בכלם יכול כל אחד ואחד להסכים לדעתו - והוא היה עומד על דעתו וקשה בוויכוח - אבל משנתקבלה החלטה, לא היה כמוהו מי שידקדק כל כך בקיומה על כל מה שנובע ומשתמע ממנה. מדקדק עם עצמו ומדקדק עם זולתו.

קביעות והקפדה - אלה היו התכונות הבולטות ביחסו אל כל עבודה שנגע בה ואל כל קביעה שנקבעה ונעשתה מחייבת מכוח החוק והתקנות.

ומשהו על דרך עבודתו בתוכנו. אין צורך לומר, שהיה מדייק ובא לכל ישיבה של ועדה, של ועד, של מליאה - כל עוד היה כוח גופו עמו. ואין צורך לומר, שהשתתפותו בכל ישיבה ובכל פגישה הייתה פעילה ביותר. זאת ראו הכול. יותר מכך. אין לך חוזר או הודעה או זיכרון דברים של ועדה או של גוף אחר שהתכנס, שלא קרא אותו ייבין קריאה מדוקדקת ומעולה מראשו ועד שורתו האחרונה. והיה תובע שיישלחו אליו גם זיכרונות דברים של ועדות שלא היה חבר בהן, כדי לדעת מה נעשה בהן, וכדי להעיר מה שיש לו להעיר על כך. והיה נוהג להחזיר את גוף הפרוטוקול או החוזר, כשהוא מלא הערותיו לכל סעיף, והיה מבקש, שיחזירו לו את המסמך לאחר שיראו את הערותיו וישתמשו בהן. והיו לו תיקים

תיקים של כל ועדה, שבהם היה שומר את החומר, וכשהיה בא לשיבה לא היה מביא עמו רק את ההזמנה או את החומר שנשלח אל החברים לשיבה זו, אלא תיקים מלאים, שעל פי המסודר בהם תמיד היה בידו לציין, להשוות, לרמוז, להפנות אל דברים שנאמרו או שנדונו לפני שנה ולפני שנתיים באותו עניין.

התחום השלישי שהקפיד בו ייבין ושעשה בו הרבה, ושהיה בו ממעצביה העיקריים של דרך עבודתה של האקדמיה - זה עניין התיאום שבעבודת הוועדות והוועדים, סדרי העבודה ונהליה. כל התהליכים המקובלים אצלנו למן תכנון עבודתה של ועדה מסוימת, הזמנת חומר מאת מומחים מסצועיים, בדיקה מה מחומר זה כבר נידון בעבר או מצוי בספרות מקצועית בעברית, דרכי הבאת החומר לדיון ראשון בוועדה, הודעת מסקנותיה והצעותיה לחברי האקדמיה ולאנשי מקצוע שמחוץ לוועדה, הכנת הדברים לקריאה שנייה בוועדה לאור הערות שנתקבלו, סיכום הקריאה השנייה, חוזר נוסף, הבאת הדברים לפני ועד המינוח או לפני ישיבה משותפת של שני ועדים, סינון הדברים, ריכוז השאלות הצריכות הכרעה במליאה - כל התהליכים האלה במידה רבה זכותו של ייבין ומחשבתו משוקעות בהם. עיניו נא בכרכי זיכרונות האקדמיה בדיונים על דרכי העבודה ותמצאו שם אותו כראש המדברים בכל מקום.

והתחום הרביעי של פעילותו - לא מדעי כל כך, אלא מעשי. אמרכלות האקדמיה - גם כאן הרבה מפעולתו ומחשבתו של ייבין מושקעים. הוא שימש שנים הרבה כיושב ראש הוועד האמרכלי: קבלת עובדים, תנאי העבודה, השגת אמצעים והוצאתם. בכל אלה ראתה את ייבין המדייק והמקפיד. ובשנים ההן היה מצבו של המוסד קשה ודחוק, והיה ייבין מדייק בכל פרוטה ובכל מאה. הקפדה וקשיחות ציינו את דרכו. היו שנים בסוף ימיו של ועד הלשון ובראשית ימיה של האקדמיה, שהייתי צריך לדון עמו: הוא מצד המנהלה, ואני מצד העובדים. וידעתי כי בעל דין קשה לפניי. אבל זה לא הפחיד אותי ולא ייאש אותי. כי זאת ידעתי: בעל דיני לא רק קשוח הוא, אלא גם אדם ישר לב ובעל היגיון. קשה לשכנעו בצדקת תביעותיך, אבל אם יעלה בידך להסביר את עמדתך ולהראות את צדקתה - הרי הוא בידך. הוא יודה על האמת, וישתדל לעשות מה שמתחייב ממנה, ויעשה זאת בכל עקשנותו ומסירותו.

כזה היה ייבין. הקפיד עם אחרים והקפיד עם עצמו. מבעד לקשיחות הגלויה היו יושר וטוב-לבב וידידות אמת. ישר באדם. לא "עיקש" אלא "הולך נכוח".

רבותיי מכובדיי. אם מניתי מקצת שְׁבָחֵיו של ייבין, לא מניתיים לשם שבחי ייבין בלבד, אלא בעיקר לשם לקחי ייבין: מה אנו יכולים ונתבעים ללמוד מדרכיו. אם השתדלתי שלא להתעצל בהספדו, לא היה זה לשם הספד בלבד, אלא משום "החי ייתן אל לבו". מנחם אבלי ציון ינחם את רעייתו היקרה מב"ת, את בנו ואת כל המתאבלים באבל זה.

הא' בלאו: אני מכריז על הפסקה של חמש דקות.

ב.

הא' בלאו (יור'): בחג הפורים מלאו שמונים שנה לחברנו הא' סדן. אנו מצטרפים לרבים שחוגגים את שנת השמונים שלו. כמה ימים אחר-כך, ביום טוב שני של גלויות, אבל עשר שנים לפני כן, נולד חברנו הא' ברגרין, שמלאו לו עכשיו תשעים שנה. קובץ של מאמריו יצא לאור ב"לשונו לעם". עכשיו יצא קובץ שני לקראת יום הולדתו התשעים. כולנו מצטרפים לברכות לחברנו ברגרין.

אני רוצה להודיע, שחברנו הא' שלי פרסם מילון אנגלי-עברי למונחי המשפט. אנו מברכים אותו להוצאת המילון.

ג.

הא' בלאו: אנו עוברים לענייני עבודה, ונתחיל בסעיף הבא של סדר היום: ניקודן של המלים הלועזיות בלשונו. לפניכם ההודעה למליאה בעניין זה, מיום ה' בניסן התשמ"ב (29 במארס 1982), ובה רשימת כללים. לאחר שהרשימה הזאת נידונה בוועדה לשאלות דקדוק שימושיות והופצה בין חברי האקדמיה, הובאו בה סעיפים לדיון, וכן סוכמו בה נקודות שלא היו עליהן חילוקי דעות. לכן אני מציע שנהג בצורה הבאה: לראשונה נצביע על אותן נקודות, שאין בהן מחלוקת. אחר-כך נעבור לנקודות השנויות במחלוקת, ונתווכח עליהן.

סעיף (1) ב' - תנועת I

אם תואילו לעיין ב"הודעה למליאה" שלפניכם, נתחיל בסעיף (1) ב': "כל תנועת I תיכתב בחיריק מלא". (הא' אבן-שושן: גם בניקוד?) גם בניקוד. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

- 17 - בעד ההצעה בסעיף (1) ב' "כל תנועת I תיכתב בחיריק מלא" נגדה לא הצביע איש
- 1 - נמנע

ההצעה, שכל תנועת I תיכתב בחיריק מלא, נתקבלה.

סעיפים (1) ג' - תנועת o, (1) ד' - תנועת u

הא' בלאו: אני עובר לסעיף (1) ג': "כל תנועת o תיכתב בוויי חלומה" ולסעיף (1) ד': "כל תנועת u תיכתב בוויי שרוקה"; מי תומך בהצעה?

הצבעה

- 17 - בעד ההצעות בסעיפים (1) ג' ו-ד': תנועת o תיכתב בוויי חלומה, תנועת u תיכתב בוויי שרוקה נגדן לא הצביע איש
- 1 - נמנע

ההצעות נתקבלו.

הא' אמיר: להשכלתנו, כדאי שנשמע את נימוקיו של הנמנע.

הא' בן-חיים: אשמיע אותם. לכן נמנעתי.

סעיף (1) א' - חטפים ושוואים

הא' בלאו: אני עובר לסעיף (1) א': "אין משתמשים בחטפים. כל שווא במלים כאלה - לעולם נח הוא".

הא' טל: מדוע צריך לסמן שוואים בכלל?

הא' פורת: מדובר בטקסט מנוקד ניקוד מלא, ולא ניקוד חלקי.

הא' טל: יש לנו שיטות ניקוד, שאין בהן שוואים נחים.

הא' בלאו: אני מעמיד להצבעה את החלק הראשון של ההצעה "אין מסמנים חטפים".

הצבעה

בעד ההצעה, שאין משתמשים בחטפים - 15

נגדה לא הצביע איש

4 - נמנעו

ההצעה, שאין משתמשים בחטפים, נתקבלה.

הא' בלאו: לעניין השוואים, אליבא דכולם אין במלים לועזיות שווא נע. השאלה היא, אם לסמן שווא בכלל. האם לנקד מלה מעין "גלוסה" בגימ"ל שוואית, או ללא שווא?

הא' קדרי: השווא מתחת לאות גימ"ל כשווא נח? אין אפשרות להחליט, אלא שאין מסמנים שווא.

הא' בן-חיים: היושב-ראש אמר, שנדון בתחילה רק בנקודות שיש עליהן הסכמה. כיוון שעלתה שאלה והיא טעונה הסבר, אני מציע שלא נצביע.

סעיפים (3) ה' - תנועת a, ו' - תנועת e (וכן שוואים ודגש קל)

הא' בלאו: בכך סיימנו את ההצבעה על השאלות, שאין לגביהן חילוקי דעות, ואנו עוברים לשאלות שיש לגביהן חילוקי דעות, כך שנוכל לעסוק בשאלה זו. הא' בן-חיים מבקש את רשות הדיבור.

הא' בן-חיים: השאלה המובאת היום לפני המליאה לכאורה פשוטה היא וקלה להכרעה. הרי מדובר במלים לועזיות, ביתר דיוק במלים, שמות עצם ושמות תואר, שחדרו לעברית מלשונות הודו-אירופיות, ואין להם שורשים בעברית. (כאשר נדבר על עברית נצטרך לחשוב על כללים אחרים.)

על כן לגבי מלים אלה אין עלינו מורא המסורת אשר כביכול חייבים אנו ליתן לפני דין וחשבון.

אמר אחד המעירים לחוזר הוועדה, חבר האקדמיה: "ואין להשתדל לשוות להן צורה חיצונית עברית. הלעז מן הראוי שייראה כלעז".

ואולם לא כך השאלה בעיניי. נראה לי כי נתגלמה בה בעיה גדולה הנתונה ברקע כל עבודתה המעשית של האקדמיה, והיא: החדש הנוצר, והחיוני שיוצר, כלום צריך הוא וכלום יכול הוא להשתלב בלשון המורשת, ליצור בה רציפות היסטורית, או עומד הוא בפני עצמו, ויוסיף מי שיוסיף: כאיבר מדולדל. הלוא סיגולן של מלים לועזיות ללשונו החיה הוא

מסימני ההיכר הבולטים של התחדשות וחיותה.

כתבנו כידוע עשוי שתי מערכות: מערכת האותיות שהיא עליונה במעלה ומערכת הניקוד שהיא פחותה ממנה, והלוא אין הכרח שתשמש בכתיבה העברית, ולמעשה אינה משמשת ברובם הגדול של דברים הנכתבים עברית. על פי המבטא הרווח בפי האשכנזים למיניהם ובפי מקצת הקרויים ספרדים יש גם במערכת האותיות ייתור מה, היינו כפילים, אם נערוך אותן האותיות לעומת הגייתן, כמו הקו"ף והכ"ף הדגושה, או התי"ו והטי"ת. אבל שאלה זו איננה מעניין דיונו היום. על סדר היום הזה מערכת הניקוד ואופן השימוש בה במלים הלועזיות-האירופיות.

על פי המבטא הרווח בקרבנו והנחשב למתוקן יש לנו שני סימנים להביע u - שורוק וקיבוץ, שלושה סימנים להביע o - חולם וקמץ בתנאים מסוימים, וכן חטף קמץ, שלושה סימנים להביע a - פתח, קמץ וחטף פתח; ושלושה סימנים להביע e - צירי, סגול וחטף סגול.

אין ספק שמצב זה מעורר בעיות למי שמבקש לנקד, וקודם כול בהוראת הלשון בבתי-הספר. וכבר במשך שנים הועלו ומועלות הצעות לפישוט הניקוד, ובהן הצעה לוותר על שימוש בסימני ניקוד מסוימים ולהסתפק בסימן אחד כנגד תנועה אחת. וזאת לגבי הלשון המורשת מקדמת דנא. ידוע מה עלה להצעה זו בכותלי האקדמיה כשהבאתיה לפני המליאה בשם ועדה לתיקון הכתיב, וידוע מה הרעש שעוררה מחוץ לכותלי האקדמיה. אנשי האקדמיה שדנו בהצעות השונות לתיקון הניקוד, ובכלל זה בהצעה שהזכרתי, נמנו וגמרו פעם אחר פעם: מפטירין כדאשתקד. זאת אומרת, דרכי הניקוד הנודעים מחייבים גם היום בכל מקום שמנקדים מלה עברית, ואין לשנות מהם. אין צריך לומר בהוראת הלשון, בספרי הדקדוק, במילונים ובדברי שירה.

לאלה המצרים על כך שלא נעשה התיקון בניקוד לפי המגמה האמורה, וסוברים שהיה אפשר על ידי כך לגאול את ילדי בתי הספר - ונודה בפה מלא: גם את המורים - מעול ידיעת הניקוד העברי, אזכיר שהלשון העברית נמצאת בחברה מכובדת של לשונות תרבות גדולות כאנגלית וכצרפתית. קשיי אותן הלשונות בכתיבה גדולים משל הניקוד העברי, כי כללי הניקוד מיוסדים בדרך כלל על שיטה הגיונית שניתן ללמדה וניתן ללמדה מצד עקרונותיה. ואין הדבר כך למשל באנגלית. וכבר אמר על האנגלית מי שאמר, שהכתיב שלה פשוט מאוד, צריך ללמוד כל מלה בפני עצמה איך היא נכתבת. לא כך המצב בעברית.

בין המסכים לדבריי בין שאינו מסכים צריך להודות, שלאור המציאות הזאת, שהאקדמיה נגרת אחריה וסמכה ידה עליה, ההצעה להנהיג כללי ניקוד בפני עצמם בכל הנוגע לשמות ולתארים הבאים אל הלשון מן הלעז האירופי, כללים הסותרים לחלוטין את שיטת הניקוד המקובלת, מוטעית היא, אינה נכונה לא מבחינה עקרונית ולא מבחינה מעשית.

עקרונית: השם והתואר שאנו מכניסים לעברית מן החוץ, אנו מסגלים אותם - בדרך כלל משנים צורתם מן המקור כדי לתת להם מראה ההולם את כלל העברית - אנו מסגלים אותם גם בכוונה תחילה, שאם לא כן לא היינו טורחים כל-כך הרבה ומתווכחים כה הרבה על כל תג ותג בהם, כיצד לקלטם בעברית. כלום יצויר - לפחות מתוך מה שאנו למדים מלשונות תרבות חשובות וחיות בימינו - כי נעצב כללי כתיבה לחוד למלים שאנו מאזרחים בימינו, שהיו שונים מכללי כתיבה של אזרחים ותיקים וותיקים מאוד? רעיון כזה אולי אפשר להבינו, אילו נהגה בתקופה שלא הייתה הלשון מדוברת וכל משכיל ידע כל מלה במקרא בעל פה וכל מלה אחרת ממילא הייתה בגדר "שפת עבר" ולא אכפת איך תינקד, ומוטב שלא תינקד כלל. ובלבד שלא תפגע בעינו של המדקדק. לשון חיה מתנהגת בדרך שונה לחלוטין. היא מפעילה לא רק את דרכי כתיבתה על החומר שהיא קולטת מחוצה לה, אלא אפילו את דרכי הגייתה.

אגב אומר, שאם עדיין מתרוצצים בעברית מבטאים כמו ניוירולוגיה, ניוירולוגיה ונְבְרוֹלוֹגְיָה, כשכתיב המלה שווה לכל המבטאים, הרי זה מפני שלא עמדה העברית על שלה.

עקרונית אין ליצור שתי מערכות כללים למלים הכתובות בעברית, והן חלק מן הלשון העברית.

כך מצד העיקרון. ומצד המעשה: תארו לעצמכם, אילו החלטנו, חלילה, על שתי מערכות ניקוד בעברית, לפי אחת ההצעות: הלא היינו מחייבים כל אדם בישראל, כל-ילד הולמד לכתוב ולנקד, לדעת כי מלפפון, פסנתר, סנטר, קטגור ועוד, הן מלים עבריות ותיקות ונקודות לפי מערכה א', ואילו טלפון, פטפון, קטגורי ועוד ועוד, הן מלים שאינן ותיקות דיו, ונקודות לפי מערכה ב'. ומה נעשה במלה קֶטְגוֹרְיָה (בצירי) במובן קֶטְרוֹג, וקֶטְגוֹרְיָה (בסגול) במובן סוג? הנבדיל ביניהן? האם נחייב כל אדם משכיל בישראל ולא כל-כך משכיל, מה שאי-אפשר לחייב אף חוקר לשון, שידע ויזכור כל רגע את המצב ההיסטורי והאטימולוגי של הרבה הרבה מאוד מלים בעברית? הישא עמו בכיס מילון אטימולוגי עברי שעוד לא נכתב, ואם יכתב לא יהיה מילון כיס?

לא נעלם ממני מה שכתוב בספרי שימוש ולימוד הלשונות על ההבדל בין מלים שאולות ובין מלים לועזיות (לא לגבי כתיבתן נעשתה ההבחנה). אלה מונחים יפים, ואולם עשרות בשנים עוסק אני במלים ולא זכיתי שילמדני מי שהוא – סופר או ספר – גבול חד וחלק בין שני הסוגים. ואת כל המהומה הזאת נכניס לכתובה שלנו? תוצאה אחת נשיג בוודאות. נערער במחי יד את החוקיות הפנימית של הניקוד העברי גם בכל אוצר השמות והתארים המורשים בעברית והמצויים אף במקרא, חוקיות שהציבור והאקדמיה לא רצו לסטות ממנה כמלוא נימה ולא נתנו לאלה שרצו בכך את מבוקשם. לא רצו רפורמה, כלומר תיקון מכוון ומאורגן; כלום נסכים לעיוות מעורבב, או, על משקל מאורגן, "מבולגן"?

איננו דור ראשון לכתובה עברית מודרנית, ולא לשימוש בניקוד מלים שבאו מן הלעז. המגמה הכוללת שהייתה בציבורנו עשרות בשנים היא להטיל עקרונית את כללי הניקוד גם על המלים שאוזרו. כך נהגה גם המזכירות המדעית של ועד הלשון שנים הרבה, וכך גם נהגה המזכירות המדעית באקדמיה עד כה. בדרך כלל ברי שאנו מוצאים כאן וכאן חוסר עקיבות, ועל כן ניעורה השאלה, ועל כך עלינו לתת את דעתנו.

אינני חולק על כמה סעיפים שלא הצבעתי בעדם אלא נמנעתי, אבל אינני רוצה שתהיה החלטה לפני קבלת החלטה עקרונית בכמה שאלות. אני מבקש אפוא מן המליאה שתקבל אותה הצעה המושתתת על העקרונות שהזכרתי. תרשוני עוד להסביר אותה בשלושה פרטים. לא אדבר לא על שורוק ולא על חולם כי אני מסכים לכך, אם כי תהיה בעיה גדולה של השווא, לכן חשבתי שצריך לעסוק בכך.

(א) החטפים אין צורך בהם בשמות מבחינה מכנית דקדוקית. מקומם כידוע בעברית קשור בהגאי הגרון. בחי"ת ועי"ן אין משתמשים במלים הבאות מן הלעז האירופי וכתובת תנועה מלאה באל"ף ובה"א אינה סותרת שום כלל בדקדוק העברי, כל שכן לאור החלטות האקדמיה בעניין הקמץ, הפתח, הצירי והסגול. אין שום סיבה למשל לכתוב אֶנְוָה; הדקדוק העברי לא נסתר גם על ידי כתיבת אֶנְוָה – בדומה לאֶנְוָה.

(ב) הקמץ והצירי משמשים בהברה פתוחה, ופתח וסגול בהברה סגורה שאינה מוטעמת. את ההבחנה בין הברה פתוחה וסגורה ילמד על נקלה כל ילד קטן, ואמנם יש משחקי ילדים הבנויים על כך, ואין צריך לומר, שהבדלי ההטעמה רגישה להם כל אוזן שומעת עברית. על כן חייבים לקיים ואפשר לקיים את ההבחנה בין צירי לסגול גם בשימוש וגם בכתובה.

(ג) השימוש בדגש חזק צריך להיעשות אך ורק אם הכוונה שיבוטא העיצור בכפל, כמו למשל במלים שונות מאיטלקית. אין צורך להטיל דגש חזק כדי לכתוב פתח; ייכתב קמץ ודינו דין הקמץ הקיים.

אני מבין שצריכה להעסיק אותנו שאלת הדגש הקל באותיות בכ"פ, כמו השאלה על האות פ"א בראש מלה, וכן שאלת ריבוי שוואים בזה אחר זה (כלומר, למעלה משני שוואים). החלטה, שכל שווא הוא נח, מעוררת שאלה קשה מבחינה דקדוקית, אבל אפשר לצמצם את החידוש למינימום. ברור שעל כך אי אפשר לעבור בקלות בהצבעה כללית בלי להביא בחשבון שאנו דורשים מהילד להבחין בין שווא נח לבין שווא נע.

לדעתי, שאלת הדגש הקל באותיות בכ"פ יותר משהיא שאלת כתיבה, היא שאלה של סיגול המלה הלוועזית למבטא העברי. שכן לשונות רבות, כאשר הן מקבלות לעז, אינן מתביישות או להשמיט הברה או לקצר אותה, כלומר לעשות את המלים יותר קרובות לכללי הדקדוק. כללי הדקדוק העתיקים אצל הספרדים היו מכוונים למבטא של אותם אנשים שקבעו את הכללים.

אני חוזר ומציע: אל תיכנס המליאה בדיון מפורט לפרטי פרטי במלים הרבות שעולות בזכרוננו ממילא, אלא תחליט החלטה עקרונית על הכיוון, ותטיל על הוועדה לנסח את הכללים, ובמקום ההכרח גם על היוצאים מן הכללים, בתנאי שיהיו מועטים ביותר. באתי לבקש לתמוך באחת משתי ההצעות.

הא' לוי: יש לי שאלה עקרונית. מה בין כללי תעתיק השמות הפרטיים שאושרו ופורסמו לבין מה שאנו דנים בו היום: מה מביניהם יתפוס? למה צריך להיות הבדל בין השניים? אם נקבע שכל שווא הוא נח - ועד היום נהגה האקדמיה להטיל דגש באותיות גד"ת אחרי שווא - האם יבוא דגש אחרי שווא באותיות אלה? שאלה נוספת, שאיננה קשורה לניקוד: כאשר הייתה תנועה לפני אל"ף, כמו במלה רדיו-אקטיבי, הייתה הפרדה. במלה אלקטרוטורי אין הפרדה. יש לקבוע איך לנהוג גם במיזוג זה.

הא' בנדויז: אני רוצה לשאול שתי שאלות עקרוניות. הנה שמעתי עכשיו שגם במלים זרות יש החלטה לקיים שתי דרכי כתיב: כתיב מנוקד וגם לא מנוקד, כלומר מלא. אני מבקש לראות כמה דוגמאות מן המלים האלה, איך ייראו בכתיב המלא. לא ייתכן שנפרסם מילון מנוקד בלבד, ולא נאמר איך צריך לכתוב את המלים האלה אם אין ניקוד; או שמא הכוונה הפעם להסתפק בכתיב אחד בלבד, כתיב בניקוד? אבל למעשה הלא כותבים במכונת כתיבה בלי ניקוד. כך כותבים הרצאות, כך מפרסמים חוברות לימוד. על כן אני מבקש תשובה לשאלה, אם יש החלטה על שני מיני כתיב, ואם יש החלטה, מה הכללים? אני מניח שכללי הכתיב הזה, של מלים זרות, יהיו קשים יותר מן הכללים במלים העבריות. על כך אני מבקש תשובה.

שאלתי השנייה עקרונית יותר. מה תכליתו של הניקוד הזה? אני מבקש שנגדיר מה התכלית: (1) הִלְהַקֵּל על קריאת מלים לוועזיות קשות, או (2) ללמד את בני יהודה ניקוד. שהרי אנו יודעים את "מיומנותם" ומה הם עושים בניקוד המלים העבריות. קל וחומר במלים לוועזיות. אם לא נגדיר את המטרה, תהיינה התוצאות שונות לגמרי, תוצאות של החלטה על ניקוד "עברי" שלמעשה אינו לפי כללי הניקוד העברי. כי לפי תורת הניקוד יש חיריק קצר ויש חיריק ארוך. וכאן זה בוטל: דיסקוס, אלפיסה, סינתזה - ינקודו חיריק, והי"ד "שלא כדיון". וכן בווא"וים: טורבינה, פונקציה - בהברה סגורה לא מוטעמת. ואף על פי כן הקיבוץ בוטל. גם מה שהיינו מנקדים בקמץ קטן נכתוב בחולם, "שלא כדיון": אויבטיבי, אויפטימום. בשלוש התנועות האלה, o, u, i, ביטלנו את כללי הניקוד. ולא בלבד מבחינת אורך התנועות ופתחון ההברות נמצאנו מפירים את כללי הניקוד העברי, אלא שהניקוד העברי הלא הוא מותנה בכללי הגייה והטעמה. והנה בכל המסכת הזאת מתעלמים מכללי הטעמה. כל זה מבטל את הטענה שהניקוד של מלים זרות יכול להיעשות לפי כללי השפה העברית. אם אין כללי הטעמה מחייבים, פירוש הדבר שזה ניקוד "עברי" שלא לפי כללי הניקוד העברי.

לדוגמה: יש כאן בקאמפוס מוסד שנקרא פלנטריום. כך כתוב באותיות גדולות על פתחו - ובלי ניקוד, כמובן. איך אפשר לפענח כתיב שכזה? ואם נוסיף ניקוד, נכתוב למ"ד בקמץ כי ההברה פתוחה, וטי"ת בפתח, כי ההברה סגורה. אבל מה ההטעמה? הייתכן בעברית פלנטריום מלעיל? וכי יש מלים שתבניתן כמו "תרגום" ויכולות להיות מלעיל? הווי אומר, אם לפי תורת הניקוד, הרי זה שובר את כללי ההטעמה, ונמצא שובר את כל השיטה; ואם כן מה לי קמץ ומה לי פתח? מדוע לא בפשטות פלאנטאריום, בשתי אל"פים?

הא' בן־חיים: על פלנטריום חלים כללי האקדמיה.

הא' בנדויד: ואתה ממליץ שאלמד את הקריינים להגות פלנטריום, מלרע? יש גם דיסקוס, דיאגרמה, קאנטינה, מתימטיקה - הכול ייהגה מלרע, כמצוות תורת הניקוד?

הא' בן־חיים: מדוע לא?

הא' בנדויד: וזאת אתה מציע? את השאלה הזאת כבר שאלתי כאן לפני הרבה שנים (זיכרונות האקדמיה י"ב, עמ' 111-113), אבל עניין הגיית הלעזים הורד מן הפרק (134). מאז עברו שבע־עשרה שנה, ועדיין אני מבקש לדעת מה האקדמיה חושבת על ההטעמה, כשהיא מנסחת כללי ניקוד מנותקים מכללי הקריאה. מדוע אין בְּניקוד היסוד המחייב תלמידים לסמן את ההטעמה שְבמלים זרות? גם על זה צריך שיהיה ויכוח.

ושוב, בעניין אמות הקריאה (ו-ו-י) - עוד שאלה אחת בעניין א: מדוע מותר לכתוב בעברית "לקראת" באל"ף ואסור לכתוב אל"ף במלה לועזית? מדוע מותר לכתוב "כאן" באל"ף, אבל "פאן" - לא? פאן-אירופה, פאנתיאון ופאנורמה - לא? וחי'ן ערבי גם כן לא? אינני מבין זאת. מדוע מותר לכתוב "צוואר" באל"ף, "נאווה" באל"ף, ובמלים נכריות אסור? קחו את כתיב המלה "הקספלקסגון", צרור מבהיל של אותיות: יש בו לא פחות משמונה עיצורים, ואין בינותם אפילו אֶם קריאה אחת לשם חציצה! זו שפת אנוש?

אם בתנועות l, u, o , לפי הכללים שנקבעו כאן, הווי'ן כשרה, היו"ד כשרה - מדוע אין האל"ף כשרה? (הא' פורת: יש קמץ?) הלא אני מביא מלים עבריות שיש בהן קמץ עם אל"ף: צַנָאר, חָטָאת, בְּלָאט, נָאוה, רָאשׁוּת - מדוע בלועזית זה אסור? אינני מבין זאת. מדוע לא תהיה אל"ף במלים כמו הקספלקסגון, כל כך ארוכות? הנה כאן בסוף הדף, ב"דיפרנציאלי" יש אל"ף, וב"פוטנציל" אין אל"ף.

הא' אירמאי: "דיפרנציאלי" - לפי קביעת האקדמיה בלי אל"ף.

הא' בנדויד: "מדבר פֶארן" מותר לכתוב בקמץ עם אל"ף, מדוע זה אסור במלים לועזיות? ומה תעשה בשני שוואים, אני שואל את הא' בן־חיים. כמו במלה "סְטְרוֹבוֹסְקוֹפִית"? אני מביא דוגמה של מלה שיש בה שני שוואים בתחילתה דווקא. אם הם בסוף המלה - ניחא; יש כמוהם בעברית: נֶרֶד, אֶרֶד, וְיֶשֶׁב, וְיֶבֶד, תוֹסֵף. אבל בתחילת מלה?

הווי אומר, אין כל אפשרות לחבר ניקוד ללועזית, שיוורה להגותה לפי כללי הלשון העברית. למה אפוא לא יהיה מעמדן של מלים כאלה כמעמדן של מלים ערביות? אם יש בהן אל"ף לשם תנועה ארוכה - גם אז מנקדים פתח! אמנם היו שעקרו את האל"ף הזאת והפכו אותה לקמץ, כביכול עברתו את הערבית. אבל בזה לא הושג דבר חוץ מתקלה: רק נשתבשה ההגייה של שמות היישובים בגלל המפות שעקרו את האל"ף הערבית והפכו אותה לקמץ.

על כן דעתי היא שמלים לועזיות צריך להניח בזרותן. אמת, יש מלים שמתעברות על נְקָלָה, כגון מַגְנֵט במשקל מְקַלֵּט. אבל בכל המלים הנכריות האלה שהודגמו בדף, אם נכתוב בהן אל"ף, ניפטר מצרה אחת - מהחלטה "גורלית" להכריע בין קמץ לפתח. זה יצמצם את הבעיה. נישאר רק עם הסגול, אם ברוב המלים הזרות נכתוב אל"ף לסמן א.

הא' אבן-שושן: ואיך תנקד?

הא' בנדויד: כמו בערבית - בפתח. ניתן להן מעמד של מלים ערביות. "הידרודינאמי" - מדוע לא אל"ף? "לוגאריטמים" - מדוע לא אל"ף? ואגב, במקרה הזה האל"ף שייכת לחלקי המלה: אריתמוס, אריתמטיקה.

כאמור, לשם תקדים: יש כמה מלים עבריות באל"ף. אם נחליט שאת רוב המלים הזרות יכתבו באל"ף, נכתוב אל"ף בפתח. רק את בעיית הסגול לא פתרנו. זו תהיה חצי צרה. כאשר נדבר על המקף, יש לי מה לומר על מלים ארוכות וקשות, כאותו הקסאפלסאגון, שלפי דעתי רצוי לפרקן לאיבריהן ולצרפן במקף - לנוחות הקורא בקריאתן ובהבנתן.

הא' בן-חיים: לדעתך קיים ניקוד עברי וקיים ניקוד של מלים לועזיות. אתה מציע שתי מערכות של ניקוד.

הא' בנדויד: לכן שאלתי בתחילה מה התכלית: "להקל על הקורא את קריאת הלעזים הקשים, או באנו ללמדו ניקוד?" (ובכתיבה הלא מנוקדת לא אכפת לנו?) בעיניי התכלית הראשונה חשובה יותר.

הא' פורת: מר בנדויד, הבאת בדבריך את דוגמת "מַגְנֵט", שהיא, כלשונוך, בדרך להתעברות. אם נקבל את הצעתך משמע שבסופו של דבר לא תתעברת שום מלה, שהרי אם דינה להיות מנוקדת כדיון מלה זרה, אין לה סיכוי להיות מכאן ואילך מלה עברית. המלה "דרמה", למשל, אם נכתוב אותה באם קריאה, נימצא חוזרים לאחור ועושים אותה לועזית, אף על פי שכבר היא מלה עברית מובהקת, וממנה נגזר "דרמתי" בתי"ו, ולא "דראמאטי". לפי הצעתך כל המלים האלה נגזר עליהן להישאר לועזיות לעולמים.

הא' בנדויד: מובן מאליו שהשאלה הזאת העסיקה אותי מיום שהתחלתי לעבוד ברדיו. כאן יש תופעה שלא נתנו עליה את הדעת. מלה מתעברת לא בזכות מי שינקד אותה; היא מתעברת אם היא מקבלת עליה את כללי ההגייה. כל עוד אומרים דרמה (מלעיל) ולא דרמה (מלרע), לא תהיה המלה עברית, אלא אם כן נחדש וננסח כלל שכזה: יש קטגוריה של מלים שעדיין לא נתעברו בשלמות, והצורה הבלתי נטויה שלהן תהיה מלעיל. זו תהיה פשרה. כי ברגע שאתה מוסיף בהן סיומת עברית של סמיכות או של ריבוי או של תואר כגון דְרַמָּת, דרמות, דרמתי וכיו"ב - הסיומת העברית היא המעברת אותן לחלוטין, ורק כאן ההגייה מלרע בלי פשרות. בשיטה הזאת דרשתי ברדיו לשעבד את המלים האלה למערכת העברית. בקושי רב התרגלו הקריינים לזה. כי כל זמן שהמלה עומדת לבדה, אי אפשר להטיל על היישוב להגות אותה במלרע. זו אוטופיה. הנה ביקשתי כאן שבטלפון יענו מן האקדמיה - "האקדמיה", במלרע, וכך הגו זמן מה - וחדל. על כן אני אומר: אם הוגים דרמה, במלעיל, זה צריך להיות מין זכר, כמו לִילָה (בְּחֹרְשָׁה), הַחֶרֶסֶת (ה), נְחֻלָּה (ה), החֶשְׁמֶלֶה (ה) - כולם מין זכר. בדורנו לא הניקוד יעצב את הלשון אלא ההגייה. תכליתנו היא שקודם-כול יידעו לדבר ואחר-כך יידעו לנקד.

הא' מירסקי: אנו צריכים שיטה אחת בעניין ניקוד מלים לועזיות. לפי ההצעה המוגשת לנו אנו מניחים למלים הלועזיות שתהיינה רשות לעצמן בתוך הלשון העברית, כמין מעמד אקסטרטוריאלי. הן יוכלו לנהוג בתוך העברית כמנהגן בלועזית, אף על פי שכלליהן סותרים את הכללים של הלשון העברית.

הבעיה של מלים לועזיות בעברית לא נולדה מעתה. היא הייתה גם בלשון המקרא. ובמקרא המלים הלועזיות קיבלו עליהן את מנהגי הלשון העברית. כן הדרך והטבע והמשטר שנוהגים בכל שבעים לשון. אין בעולם לשון הנותנת למלים לועזיות לנהוג לא כפי טבעה, ולא כפי מנהגה. האם האנגלים אומרים "איטליה"? הם אומרים לפי דרכם. על כן אין זו בעיה של ניקוד; זו בעיה של טבע הלשון. השעה הזאת שעומדת בארץ-ישראל, שעה פרוצה היא ושעה חצופה. אם נבטל את השווא הנע מן המלים הלועזיות, יבטלו המלים הלועזיות את השווא הנע לגמרי מהעברית. (הא' מורג: לא כן.)

אשתמש בדוגמה של הא' בן-חיים. אדם שיפתח פיו לומר גְלוּיָהּ, יבטא אותה כמו גְלוּסָהּ.

הא' טל: זה לא לגמרי מדויק שמלים שנכנסו לאנגלית מקבלות עליהן את דינה של האנגלית. יש הרבה מלים צרפתיות באנגלית שהאנגלים משתדלים לבטא אותן בדרך הצרפתית וכיוצא באלה. אי-אפשר לעשות הכללה. האמריקאים יוצאים מכליהם כדי לומר *detente*, e"ב מאונפפת.

הא' מירסקי: הם משתדלים להגות כדרכם.

המלים הלועזיות המהלכות בתוך הדיבור - והבריות נמשכים אחר המלים הלועזיות - מחר תהיינה בעלות-בית בלשון העברית. על כן נאמר: גם החטף יתקיים במלים הלועזיות, באופן המבטא של מלות הלשון העברית. כך צריך לנהוג מבטאן של המלים הלועזיות בבואן לתוך הדיבור העברי.

אילו אני ספרדי שכלי דיבורו למודים להגות את הלשון העברית כהלכתה, הייתי רואה בהצעת הוועדה גזרה המתנכלת לפי ולשוני, ומבקשת לעקם עליי את טבע דיבורי. על כן הצעתי כי חוקה אחת ומשפט אחד יהיה לכל אשר ידובר בעברית, לכל המלים כאזרח וכגר.

זה כבר שנים רבות שאנו מחשבים את הליכותיה של הלשון על פי ההוראה בבתי הספר. אנו מעקבים את הילוכה של הלשון העברית משום שהדבר קשה לבית הספר. אבל משיטתנו זו לא יצאה שום טובה, אבל קלקול בא, ועם-הארצות שנשתלטה על הלשון העברית בדיבורה ובכתיבתה ובניקוד מלותיה. נשמור את הלשון העברית כהלכתה ויהיה רוחה עלינו ויהיה כבוד לישראל, וללשון יהיה שלום, ולנו יהיה שלום.

הא' אירמאי: אני רוצה לייצג את קהל הצרכנים, כי אני אחד המשתמשים במלים לועזיות. אני צריך "לאכול" תוצרת זו ולהעבירה לדורות הבאים, וכמוני חבריי באוניברסיטאות, המלמדים את המקצועות שבמדעים מדויקים ובטכנולוגיה. עבודה זו לא נועדה לחברי האקדמיה, או לכמה מאות האנשים בארץ אשר יודעים פונולוגיה עברית. היא נועדה לציבור שאיננו יודע ניקוד, ושלעולם לא ידע ניקוד. גדלתי בארץ הזאת וידע אני מה יודעים חבריי שסיימו את הגימנסיה "הרצליה" ולמדו אצל טובי המורים, כגון שמעוני, צפרוני, ברוך, הררי ז"ל. אינני בטוח שיש יותר ממאתיים-שלוש מאות איש היודעים ניקוד, וכידוע, במשך שבעים השנים האחרונות לא הצלחנו ללמד ניקוד.

לכן, קיום כל כללי הניקוד והחלתם על מלים לא-עבריות, זוהי גזרה שהציבור לא יוכל לעמוד בה.

מאחר שלא התקיימה רפורמה בעברית הקלאסית, השתמשו במלים נוספות זרות. מעטות מהן נכנסו עוד בתקופת המקרא, אך אלפי מלים כאלה נוספו בתקופת המשנה והתלמוד.

בטכנולוגיה קיימות כמיליון מלים (באנגלית, למשל) וחלק ניכר מהן דרוש לנו. לא נוכל להחיל עליהן את כל כללי העברית המסורתית, וזה אף לא ייתכן. האקדמיה מפרסמת את המילונים שלה בכתב בניקוד מלא, אך הציבור לא יראה בעיתונות ובספרות המקצועית ניקוד מלא, ולא ישתמש בו. למעשה, את המלים הזרות בטכנולוגיה, שאנשי האקדמיה יודעי הניקוד לעולם לא ישתמשו בהן, יש לכתוב כך, שהציבור יוכל להשתמש בהן, שיוכל לקרוא אותן ולבטאן באופן נכון.

מה שחשוב זה כתיב המצריך מינימום של ניקוד. אם אפשר בלי ניקוד, מה טוב. אנו כבר הפרנו את חוקי העברית כאשר החלטנו לתעתק $i = i, u = u, o = o$. הבה נוסיף גם את האל"ף בכל מקרה, כאשר נהגנו לגבי שמות פרטיים. הרי אין הבדל בין שם פרטי לבין מלה זרה. חשוב שהכללים יהיו פשוטים, שלא תהיה בעיה ללמוד אותם, ושיקלו על הקריאה ועל הכתיבה הנכונה.

תישאר השאלה של ההגה e. זוהי שטות גמורה לכתוב אלמנט בצירי, כאשר כל העולם מבטא את המלה אֶלְמֶנט. כל המורים שלי בעבר, ללא יוצא מן הכלל, ביטאו את הצירי אֵי. כך למדתי בחו"ל כילד וגם בארץ. אצלנו אנשים ממוצא מזרחי אינם מבחינים במבטא בין צירי לבין סגול. קבענו לגבי שמות פרטיים, שתמיד יהיה סגול, אלא בתוספת האות אל"ף, וזוהי החלטה משונה. אני מקיים את ההחלטה, אבל היא ברברית.

הא' פורת: אני אינני מקיים אותה.

הא' אירמאי: מוטב להשאיר את הסגול בלי אל"ף. אבל לגבי a לא רצוי לקבוע פעם פתח ופעם קמץ, בהתאם למבנה ההברה, פתוחה וסגורה - זה קושי מיותר לדובר הרגיל, והציבור יתקשה לעמוד בכך.

הא' בנדויד: אל"ף סגולה (א) לסמן e הנהיג בשעתו דן פינס ב"דבר". עכשיו היא נעלמת מכל בתי-הדפוס.

הא' אירמאי: בשעתו הציע הא' בן-חיים להוסיף סימן לסגול. אם אין בררה נרשום סגול והבעיה תצטמצם לסגול. אני מקווה שנמצא פתרון להכניס את הסגול לשורה. כמו כן, דגש באותיות גימ"ל דל"ת במלים זרות הוא דבר שאינו מתקבל על הדעת. ברור גם שיש צורך להוציא מהמלים הזרות את השוואים המיותרים. בעברית זה דבר אחר, כי שם יש לנו מסורת, אך לגבי מלים זרות, אין צורך לסבך. אנו זקוקים לתואר מכל מלה זרה - גיאולוגי, פיסיקאלי, פיסי. נצטרך לגזור מהן גזירות שתהיה להן סופית עברית. לא צריך להחיל על מלים זרות המצורפות מ כמה מלים את כללי המקפים, שאינם נהוגים בשום שפה. משום מה, אנו נוהגים לעשות מקפים.

הא' לוי: רק כאשר יש אל"ף.

הא' אירמאי: גם למלים בלי אל"ף. מספר המלים הזרות יגיע בעתיד למאות אלפים. לקחתי על עצמי להכין במשך השנים הקרובות מילון אנציקלופדי עברי עם הגדרות עבריות, בתחום הטכנולוגיה והמדעים הרְאָלִיִּים. את המילון אעשה רק בכתב מלא ובניקוד חלקי מזערי, אחרת מעטים יוכלו להשתמש בו. אני צופה לנגד עיניי עושר עצום של מלים שאנו זקוקים להן. רק במקצוע המתמטיקה הכנתי חמשת אלפים כרטיסים, ועוד לא סיימתי את הפרק הזה. תארו לכם כמה אלפי מלים יהיו בכל התחומים.

הא' מורג: אני רוצה לתמוד בדבריהם של האדונים בנדויד ואירמאי. עיקרו של דבר, נראה לי שההצעה שלפנינו היא יותר מדי אקדמית ופחות מדי מעשית. השאלות שהתעוררו, כמו השאלה - באיזו מידה תשפיע סטייה מכללי הניקוד העברי הקלאסי על דרך הניקוד של המלים הלוועזיות, אינה נראית לי עיקר. מה שחשוב הוא, שאנשים יקראו את המלים כראוי, אסור שהקרי של מלים לוועזיות יהיה בנוי על מסורת בעל-פה; הוא צריך להיות בנוי על כתיב שהוא במידת האפשר חד-משמעי, ולפחות על כתיב שיקל את הקריאה.

אינני רואה אסון אם המלה "דראמה" תיכתב באל"ף, גם אם היא נחשבת למלה עברית. אי-הבהירות שתימנע בכך עדיפה על העברתה של מלה הנחשבת כעברית לתחום הלעז. אני יודע על כתיב אומלל במפות; שמות מקומות נעשו בלתי-קריאים, מפני שאין משתמשים בכתיבם באמות הקריאה. כתיב מלא באל"ף היא הנקודה העיקרית, דברים אחרים נראים לי פחות חשובים.

הא' אבן-שושן: יש תמיהה בדבריו של הא' בן-חיים לגבי עניין הניקוד. עד כמה שידוע לי וזכור לי, לא הייתה מעולם באקדמיה מחשבה לשנות את הניקוד העברי, ניקוד של מלים עבריות. דובר רק על הצעה או שיטה של סימון מסוים למלים בלתי-מנוקדות. מדברין הבנתי כאילו האקדמיה הציעה שינוי ניקוד ממש. אני יודע שיש אלף הצעות וגם אני מחפש דרך למצוא ניקוד ישראלי חדש. השתתפתי כחבר מטעם משרד החינוך בוועדה שבחנה אם להכניס את הסגול, ולי לא זכור על שינוי יסודי של הניקוד.

אני מצטער שהוויכוח חרג מתחום ההצעה המעשית, להקל על הניקוד של מלים לוועזיות זרות. איך לנקד את המלים האלה במילוני האקדמיה ובמילונים אחרים? איך לתומו יוכל הילד, תלמיד בית-ספר, לנקד אותן, אם ירצה לנקד? אם הוא ידע שבכל מקום שיש a בא פתח, ובכל מקום שיש e בא סגול, במלים זרות, נראה לי שזה יהיה מעשי ופשוט. אני בזה מצטרף בהחלט לדברי קודמיי שהציעו את ההצעה.

אינני יודע מה רע יצמח, או מה הנזק להוראת העברית בבית-ספר, אם במלים זרות לוועזיות יראה הילד את המלה מְגַנֵּט לא על משקל מְקַלֵּט אלא על משקל בְּרָזֵל, כפי שהוא הוגה את המלה.

הא' פורת: אם "מגנט" תהיה על משקל "ברזל", יש לנקד בנטייה "מְגַנֵּטִי", וזה מסבך את החיים בזמן שהכוונה לפשט אותם.

הא' בן-חיים: ומה עם אֶבְנֵט?

הא' אבן-שושן: אנו מלמדים מהי מלה עברית ומהי מלה לוועזית. הא' לי חשש, שאם המלים הזרות במילוני האקדמיה יופיעו בצורה פשוטה וברורה, אזי התלמיד בבית-הספר לא ידע, חלילה, לנקד מלים עבריות, שממילא אין הוא יודע לנקד אותן.

על כן אני חושב שאנו חוזרים כמה עשרות שנים אחורנית. אם נרצה ללכת לפי שיטתו של הא' בן-חיים, נשוב לנקד כמו במילוני האקדמיה הישנים: סְבִיִקְטִיבִי, וְאֶבְנִיקְטִיבִי בקמץ קטן. היום פרצו את הגדרות ולא רואים בזה כל רע. לסיכום, אנו חייבים ללכת בדרך הפשט ולהקל, ואין כל חשש, לפי מיטב הכרתי, לפגיעה במסורת הלשונית. ייתכן שנגיע גם לרפורמה לגבי הניקוד העברי בכללו. אני חושב שבדורנו זה כבר לא יהיה. הלוואי ונגיע לניקוד ישראלי חדש ולא נחשוש ממסורת מלפני מאות שנים לפי ההגייה באותן שנים. היום העברית המדוברת היא עברית חדשה ההגויה בצורה אחרת. אם אנו חוששים לא לגעת בקודשי הקודשים, חלילה לי לתת יד לפרוץ את

הגדר של הלשון המקראית, אבל לגבי מלים חדשות שאין בהן קדושה של דורות ומסורת, מה ממנו יהלך אם ננקד אֶנְלוֹגיה ולא נכתוב חטף פתח? אם תלך לפי המסורת עליך להיות עקבי עד הסוף ולשוב לימי ועד הלשון, לניקוד הראשון שהיה מדויק לפי מיטב ההגייה שאיש לא הגה אותה.

הא' ברידא: עלינו לשמור על העברית מפני הלעז, אבל אין כל סיכוי שנצליח לעברת את הלעז, לעברת את כל המלים הזרות הפורצות לתוך הלשון. אין טעם שנאנוס את המלים הזרות להתנהג כאילו הן מלים עבריות - לא בהיגוי ולא בנגינה.

כל זמן שעדיין דיברו עברית בימי בית שני חל שינוי צורה ברוב המלים שנכנסו מן היוונית והרומית (פרצוף, פרוזבוטי, סטיו). הדבר לא ייתכן בתקופה שהלשונות נקנות בקלות ושמעות ברדיו ובטלוויזיה. אבל גם בימים קדומים בוודאי לא ניגנו את סופי המלים הלועזיות במלרע. על אחת כמה עם הגברת הארמית. וכשם שלא סיימו מלים כ"אסמכתא" או "משכנתא" במלרע, לא יאמרו "אקדמיה" או "קונסטיטוציה" במלרע. ואגב, לגבי מלים שנכנסו או סוגלו מן הארמית, יש לקבוע - וללמד - ריבוי מיוחד, ולא לכופ עליהן ריבוי עברי מלאכותי. ולכן: עסקה - עסקאות (ולא עֶסקוֹת), גרסה - גרסאות (ולא גֶרסוֹת), וכן גוזמה - גוזמאות, נוסחה - נוסחאות (ולא גוזמות, נוסחות), הרפתקה - הרפתקאות, ואין צריך לומר משכנתא - משכנתאות.

מלים זרות או בין-לאומיות יש להניח בזרותן ואין להתאימן לחוקי העברית. אין טעם לאיית ולנגן "דראמאטי" או "סימפטומאטי" בתי"ו ומלרע (דרמת, סימפטומתי) כמו "כנסייתי", "עובדתי".

בעניין השימוש הטבעי באל"ף להגה א' אנו נמצאים ברגרסיה לעומת ימי המשנה ולפניהם, כשהיו כותבים "ודאי, הבאי, דמאי, שמאי, ינאי". אך בעיתונות העברית כיום אתם מוצאים את האבסורד, שכנגד e כותבים אל"ף (בלי סגול), ואילו א' נכתב בלא אל"ף. (הא' בן-חיים: אתם הכנסתם זאת.) מי "אתם"? הבה נעקור זאת.

הא' קדרי: אני חושב שאי-אפשר להתעלם מכך, שהצורך בניקוד מלים זרות עולה מתוך שהמלים הלועזיות קיימות לעצמן, מפני שלא נתאזרחו במידה מלאה. אולי באותן צורות שבהן הן מקבלות סופיות, או בנטייה, אפשר לראות אותן כמלים עבריות.

אין להקשות על קהל הקוראים ולכפות על ניקודן של המלים הלועזיות את כללי הניקוד ומסורת הניקוד. כיוון שבפנינו תכלית מעשית, צריך להתחשב בכך שזוהי מערכת של חלק מהמלים שקיימות לעצמן, וגם כללי הניקוד יהיו כפי שנקבע למלים אלה. (הא' בן-חיים: זה לפי החלטות האקדמיה.)

אני מעדיף שנקבע את כללי הניקוד כפי שמלים אלה קיימות. אם יש החלטה קודמת - נבדוק אותה.

אם נאמר שכל שווא שייכתב לעולם יהיה נח, אנו נכנסים למבוך. מה יהיה בשווא בראש מלה? יש גם צורות נטויות של מלים לועזיות, כמו - מבולגן. אי-אפשר להגיד שכל שווא הוא נח. אפשר אולי לומר שכל שווא שאיננו בראש מלה הוא נח.

לסימון של u בחיריק מלא, כאן צריך לציין שזה לא יחול על מלה לועזית שיש לה נטייה עברית. המלה טֶקֶס היא עדיין מלה לועזית, ובנטייה - טֶקְסִי. (הא' אבן-שושן: היא הפכה למלה עברית.) אני רוצה לומר טֶקְסִי, וזה לא ייכתב ביו"ד. צריך לדאוג לניסוח שיבטא זאת.

אשר לסימן של א', אני תומך במציעים את האל"ף, בפרט במלים נדירות שאינן מצויות יש בהחלט הצדקה לכתוב אל"ף. זה יקל על הקריאה. (הא' אבן-שושן: גם אל"ף וגם פתח?) אם אלה הן מלים לועזיות נדירות, וההברה היא מוטעמת, הייתי כותב אל"ף.

הערה אחרונה לסימן e. בעלי מסורת אשכנזית יודעים להבדיל בין אֵי (בצירי) לבין אָ (בסגול), וגם בעלי מסורת ספרדית יעדיפו שיסומן ה־e.

הא' שבטיאל: ייראה לי, שאין צורך כלל בניקודן של מלים לועזיות. ונראית הערתו של הא' בנדויד, כי ממה נפשך, אם מלים אלו מקצועיות הן ושגורות הן בפי בעלי המקצוע, הרי חזקה עליהם, שיהגו אותן כתקנן גם בלא ניקוד, (הא' אירמאי: טעות בידך!) כפי ששמעו אותן "מפי רב או מפי כתב". ואם אלו מלים לועזיות כלליות ושימושיות, השגורות בפי העם, הרי הם לומדים את הגייתן מפי השמועה. אגב, אם נחיל את הניקוד ואת כלליו על מלים לועזיות תהינה משולות לגוי השובש קפוטה וחובש ירמולקה על ראשו...

בדרך של גררא נאמר כאן, כמדומני, שרבים הם שאינם בקיאים בניקוד ובכלליו, אף אינם יודעים לנקד. ולמרבה הצער והתמה, לא מעטים הם, שאף בקריאת טקסט מנוקד מתקשים הם. ואם בעברית כך, בלועזית עאכ"ו. משמו של הפרופ' טור-סיני אמרו מעשה בתלמיד שנבחן לפניו בלשון ובקריאת פסוק שהובא לפניו, והתלמיד קרא "וְהַחֲקֵמָה תְּחִיָּה בְּעֵלְיָהּ" במקום "וְהַחֲקֵמָה תְּחִיָּה בְּעֵלְיָהּ". וד"ל.

ולעניין מלים לועזיות, שאות ראשונה שבהן אינה בתנועה וקריאתה חטופה, ניתן להוסיף בראשה אל"ף פרוסטטית, כדרך לשון חז"ל כגון: אכסניא, אצטומכא וכדו' ובספרות ימי הביניים כגון: אפלטון וכדו'. והרי אף במקרא: אתמול, אזרוע, אקדח וכדומה. אף בערבית כן. ובימינו: אספורט, איני יודע אם נתקבל חידוש זה. (קריאת ביניים: לא נתקבלה!) מוצאים דרך כיצד להקל על הקריאה כדי לא לפתוח תיבה בשווא נח.

אגב, ספק גדול אם רבים יוכלו לעמוד בהגיית מלים לועזיות מלרע כגון אקדמיה ושכמותה, שהוחלט על הגייתן מלרע דווקא, כגון: היסטוריה, גאוגרפיה, מתמטיקה וכדומה. מוטב, לדעתי, שכל אלו, אלו ושכמותן יהיו כמות שהיו, מלעיל, ואל נקפיד על הגייתן מלרע. ואם יוחלט דווקא על ניקוד מלים לועזיות, מוטב שיהיה הניקוד במיעוט סימנים. בהגיית א וקאלית נשתמש אך ורק בקו מתחת לאות שלפניה בין בהברה פתוחה ובין בהברה סגורה. (הא' בן-חיים: "אנליזה" בפתחו) סיומת עברית תינקד לפי כללי ההברות (אנליזה). לצורך e תסומן האות שלפניה בסימן אחד בלבד, בצירי או בסגול. ואם הלועזית מתאימה למשקל עברי, אף היא תנוקד לפי כללי ההברות (מְגַנֵּט, מְטָר);

o לעולם בחולם מלא;

u לעולם בשורוק;

אין לסמן אות בלא תנועה בשווא (בין בנח ובין בנע). נניח את האות בלא סימן, וחזקה שהכול יידעו להגותה בלא תנועה. הוחלט לנקד - הבה נקל במלים לועזיות במיעוט סימנים.

הא' בן-חיים: לא נראה לי שהוכשרה המליאה היום להצביע על שאלות אלה, כיוון שהיום התקיימה במליאה "גנרל-דבטה", דיברו על הכול וגם על דברים שלא היו בפני הוועדה. הוועדה הביאה בפני המליאה את שאלת הניקוד של המלים הלועזיות בלבד, ואני מצטער שהא' בנדויד ערבב את התחומים. הוא כרך יחד את התחום של האותיות עם התחום של הניקוד. ניקוד אפשר לכתוב או לא לכתוב; אבל אותיות כותבים. לא הובאה למליאה השאלה אם לכתוב אל"ף או לא. אפשר לדבר על מערכת האותיות לחוד. במשך עשרות בשנים לא הייתה שאלה אם מלה מסוימת כותבים כך או כך, רק לא ידעו איך לנקד.

בראשית ימיה של האקדמיה הייתה ועדה שעסקה בשאלה של כתיב עברי. הא' אבן-שושן נ"י, היה חבר בוועדה, וגם ה"ה שירמן ובנעט זכרם לברכה. אותה ועדה אמרה, שאם היום הכתיב והניקוד אינם מתאימים למבטא במציאות, הרי שכשם שבמאה השביעית קבעו סימנים מתאימים, אפשר להחליט גם היום על סימנים שמתאימים למבטא. הבאנו ראיות גם מאוטוגראף של הרמב"ם, ובו טעויות ניקוד. היה דיון נוקב על הסימנים החדשים שהוצעו, והייתה שאלה אם להחיל את הכללים על החומש ועל הסידור. אותה הצעה לא נתקבלה. אינני יודע כמה חברים תמכו בה, אבל אני יודע אילו הדים עוררה

בציבור. נתקבלה הדעה להציע שלא להשתמש בניקוד המסורתי לגבי הלשון בימינו, ואני חושב שההצעה הייתה נכונה ועקיבה עקרונית. אולי היום הייתי משנה את דעתי.

כיוון שהחלטנו להביע כל תנועה נהוגה היום ראינו כי א היא בעיה. התקיים דיון ארוך. לדעתי בדבר אחד הוכיח הוויכוח שצדקנו בו. ראינו כי יש שאלה גדולה בעברית: איך אנו רואים את הלשון? האם אנו רואים אותה מערכת אחת, ובה כלולות גם המלים הלוועזיות, או שמא אין לאלו מעמד, והן ממזרים שהותרו לבוא בקהל לשעה.

זו שאלה עקרונית. אבל אני שואל גם שאלה מעשית. אני מוכן לעשות מבחן לעצמי וגם לאחרים, כדי ללמוד כמה אנשים מסוגלים להבחין במלים זרות, אלו הן במעמד "שאלות" ואלו במעמד "זרות". האם ייתכן שהאנגלים בבואם לכתוב מלה זרה בלשונם אינם יודעים איזה סימן גרפי לתת לה ולפי אילו כללים?

אני מדבר על מלים שאנו מבטאים ורוצים לדעת איך לנקד אותן, אם הניקוד הוא נוחץ. (הא' בנדודי: הניקוד הוא חלק מן הכתיב.) כתיב זה גם אותיות.

יש צורך לנקד מלים לוועזיות או לא? ואם לנקד - מהם הכללים? אבל לומר שקיים כלל מיוחד לוועזית - זה מחזיר אותנו לתקופה קודמת.

העברית היא יותר מתקדמת מאתנו, והא' בלאו יסכים אתי. הם גם משנים את המבטא. אני שואל את השאלה, אם אנו יכולים לומר היום, שמלים לוועזיות שיש לנו בלשון נהוגות בצורה שונה לגמרי בכתיב, האם נדע מה נכנס לגבול הזה ומה לגבול השני?

אפשר לראות לשון מכמה בחינות או זוויות - אפשר לראותה מתוך המילונים וגם מתוך הדיבור. אם נראה את המלים הלוועזיות בנפרד, אנו חוזרים לתקופה שלפני לשון עברית חיה. אין בלשון חיה תופעה, שמלה זרה שנכנסת ללשון יהיה לה מעמד "אקסטרטוריאלי", מעמד מיוחד של "קאפיטולאציות".

אסור לתת קיום לשתי מערכות.

אם יש הגאים בלשון שהלשון איננה יכולה להביע אותם, מביעים אותם בקירוב. אין בעברית הגה כמו *z*. טשרניחובסקי כתב את שמו בצירוף *טש*. בימי הוצאת שטיבל כתבו *טש*, *דזש* וכיו"ב, והשתמשו באותיות האל"ף ב"ת, עד שבאו הבלשנים, וחיידשו את העצמה, *צ*. הם לא הרגישו שזו הייתה השפעת הלעז.

לא עשו זאת הצרפתים ולא האנגלים, אלא הם כתבו זאת בצורה קרובה. יש מי שאומר גיטה או גטה. קלאוזנר כתב גוטה, בחולם, בחיקוי מיוחד. אשרינו שלא נתקיים כתיב זה.

הא' אבן-שושן: מה רע בגי'ר? זוהי התקדמות בלשון.

הא' בן-חיים: הלשון מתנהגת באוצר הכתיבה בסימנים לפי הכללים שלה. יש לנו אפשרות בגבולות מסוימים להשתמש בזה כך. מי שמציע שתי מערכות כאלה מציע משהו שונה עקרונית, שבוודאי יהיה קשה לעמוד בו באופן מעשי. וכי אפשר לבקש לדעת מתי יבוא צירי ומתי סגול, כאשר המילונים המקצועיים אינם מתנהגים כך? איך אפשר לדרוש זאת מבחינה מעשית, הא' אירמאי? כמורה תואיל להסביר לי.

אם רוצים לעשות זאת, אני בעד דרך ישרה וברורה ולא במשפט מוסגר. תתקן את הכתיב לא דרך המלים הלוועזיות. אל תשתמש בדבר שהוא לא נכון עקרונית.

השאלות הן רבות ועקרוניות. אני מציע להחזיר אותן לדיון בוועדה, ובישיבה זו לא להצביע, או לקיים הצבעה ניסיונית. בוועדה אפשר לדון בשאלות וללבן אותן, והפעם עם בעיית האותיות, אם הועלתה הבעיה של האותיות.

הא' בלאו: השאלה שדננו בה עכשיו הייתה השאלה של ניקוד מלים לוועזיות. הבעיה שעמדה לפנינו הייתה: נתונות לנו מלים לוועזיות. מסיבה זו או אחרת אנו מעוניינים לנקד את המלים האלה כדי שיבינו איך אנו רוצים לבטא אותן.

הא' בנדוד: האם היה דיון או יהיה דיון על הכתיב של מלים זרות, כתיב מלא, בלתי מנוקד? מה התשובה לשאלה הזאת?

הא' בלאו: אני חושב שכבר היה דיון בשאלה, אך אינני יכול להשיב מה הייתה ההחלטה. זוהי אמנם שאלה חשובה, אבל היא איננה נוגעת לנושא שאנו דנים בו עכשיו.

הא' לוי: דיון על מלים ללא ניקוד לא היה.

הא' בן-חיים: היה דיון על מלים בלעזן - שמות פרטיים, שמות ארצות.

הא' בנדוד: לא מלים זרות.

הא' בן-חיים: ההנחה הייתה שהכתיב כולל את הכול.

הא' אבן-שושן: הדיון היה על שמות לועזיים ולא על מלים.

הא' בן-חיים: ההנחה הייתה שאין מושג כזה שיש כתיב אחר של מלים לועזיות.

הא' בלאו: נשאלו חמש בעיות. שתי בעיות נוגעות לשאלה שדננו בה במשך כל הזמן - איך נסמן את ההגאים e ו f . נאמר שיש המבחינים ויש שאינם מבחינים בין e (בצירי) לבין a (בסגול). נשאלו שאלות שוליות יותר של דגש חזק ודגש קל וכן השאלה של השווא, שכפי שהחלטנו הוא שווה נח.

בניגוד להצעה של הא' בן-חיים, אני מציע שנצביע. קשה לי לראות שהמצב יהיה שונה אחרי שהוועדה תדון בשאלות אלה. אנו שוב נתווכח ונאמר את אותם דברים. אולי מי שהיה בעד זה יהיה נגד זה, ולהיפך, אבל התוצאות תהיינה בערך אותן תוצאות.

אני מציע, שלראשונה נדון בעניין ההגה a . אני מקדים את ההגה a , כי כאן אין בעיה של מבטא שונה. לגבי ה e , אף על פי שרובם מבטאים a בלבד, יש בעיה נוספת, שחלק מאתנו מבחין בין a (בסגול) לבין e (בצירי). נתחיל בעניין ה a .

הא' איזק: האם עומדת לדיון גם ההצעה של הא' בנדוד בעניין האל"ף?

הא' בלאו: לא.

הא' בן-חיים: זו בעיה שהאקדמיה צריכה לדון בה - איך תיראה מלה עברית לאור ההחלטה? כל הצעה נראה אותה כפרלימינארית ונשקול איך לנהוג בה הלאה. נמצא שיש החלטה, נראה טקסט מנוקד, ולא נבין איך זה ייראה, אם יש סתירה או אין. חלק מהאנשים כותבים באל"ף, חלק כותבים בלי אל"ף. אני כותב לאטינית באל"ף. מה לכתוב?

הא' בלאו: לא זוהי השאלה שעומדת על הפרק, לא אל"ף.

הא' אירמאי: אני מציע לקיים את ההצבעה בצורות שונות. לגבי ה a לא להחליט היום, כי יש הצעה של אל"ף.

הא' בלאו: אני חושש שלא הובן מה שאמר הא' בן-חיים. הוא אמר, שנתונות לנו מלים לועזיות, ואנו מעוניינים שמלים לועזיות תיקראנה בצורה ברורה. על כן אנו רוצים לנקד אותן ניקוד מלא.

הא' פורת: מערבבים כאן שתי שאלות: של כתיב מלא, ושל ניקוד. מדובר בניקוד של מלים לועזיות בטקסט מנוקד.

הא' בלאו: במילון או בטקסט בלתי מנוקד. אני רוצה, שאדם ידע לקרוא את המלים האלה.

הא' פורת: לא מדובר בניקוד חלקי של מלים לועזיות בכתיב לא מנוקד, בשביל להקל את הקריאה, אלא מדובר בטקסט שכולו מנוקד.

הא' בלאו: השאלה הראשונה, ואולי החשובה ביותר העומדת לפנינו: האם נשתמש בניקוד שונה מהמקובל במלים עבריות, האם נשתמש תמיד בסימן פתח, או נשתמש בניקוד שמקביל למלה העברית: בהברות פתוחות בקמץ, ובהברות סגורות בפתח, בלי שים לב למרחק מן הטעם. יש מספר גדול של מלים עבריות שבהן יש פתח בהברה סגורה מוטעמת, למשל: מֶס, דָּבֶשׁ, אֶרְצָה. רצוי להתעלם מהשפעת ההטעמה, כי אם נתחיל לעסוק בעניין ההטעמה, תהיה בעיה, איפה ההטעמה. יש כללי האקדמיה, המנוגדים למה שמקובל בציבור, ונתקשה אז בניקוד.

יש אפוא שתי הצעות: או לסמן את ה־א בפתח בכל מקרה, או לסמן את ההגה הזה בקמץ בהברה פתוחה ובהברה סגורה מוטעמת, ובפתח בהברה סגורה בלתי מוטעמת. (הא' לוי: או קמץ בכל מקרה.) זה לא הוצע.

הא' איזק: ומה בעניין הסיומת?

הא' בלאו: אם תתקבל ההצעה על סימון בפתח, נדון בעניין הסיומת; אם לא - אין צורך בכך. אני מעמיד להצבעה זו מול זו את שתי ההצעות: לסמן בקמץ הברה פתוחה, ובפתח הברה סגורה, מול ההצעה לסמן בפתח בכל מקרה.

הצבעה

	בעד ההצעה לסמן א' בקמץ בהברה פתוחה ובהברה סגורה מוטעמת,
10 -	ובפתח בהברה סגורה בלתי מוטעמת
5 -	בעד ההצעה לסמן א' בפתח בכל מקרה

ההצעה,

לסמן א' בקמץ בהברה פתוחה ובהברה סגורה מוטעמת, ובפתח בהברה סגורה בלתי מוטעמת, נתקבלה.

הא' בלאו: לאחר קבלת ההצעה אין צורך לדון בניקוד הסיומת בקמץ. אנו מגיעים לעניין, שיש בו סיבוך מסוים, ההגה e. אם אנו אומרים, שהמבטא של הסגול והצירי הוא שווה, אין לנו כל בעיה. הבעיה מתעוררת בשל אותו מיעוט, שמבדיל בין סגול לבין צירי. יש שתי אפשרויות: האחת - להחליט החלטה המקבילה להחלטה הקודמת: בהברה פתוחה - צירי; בהברה סגורה -

סגול. האפשרות השנייה היא לכתוב בכל מקרה סגול. אני מעמיד את ההצעות האלה
הצבעה זו מול זו.

הצבעה

- 6 - בעד ההצעה לסמן e בהברה פתוחה בצירי, ובהברה סגורה בסגול
8 - בעד ההצעה לסמן e בכל מקרה בסגול

ההצעה, לסמן e בכל מקרה בסגול, נתקבלה.

הא' אבן-שושן: אין כאן עקביות. מדוע להבדיל בין הברה פתוחה וסגורה כאשר מדובר
ב־a, ולסמן אותה בקמץ ובפתח, ואילו כאשר מדובר ב־e - לא לעשות את ההבחנה הזו בין
צירי וסגול לפי הברות?

הא' בן-חיים: הוא אשר אמרתי. כאן הדעות נחלקות ומצביעים. אחר-כך כאשר העניין
מגיע לוועדה מתברר שיש חוסר עקביות. לכן ביקשתי הצבעה ניסיונית כדי שהוועדה תוכל
לבדוק אם אפשר לעמוד בהחלטה כזו. במבטא הספרדי אין אותה הבחנה בין צירי לבין
סגול. חלק מסוים מבדיל בין צירי וסגול. יש עוד בעיות שצריך לדון בהן, כמו הבעיה של
השווא. אני רוצה להציע שהוועדה עוד פעם תשקול זאת.

הא' בלאו: מה שנתקבל איננו לטעמי. אני הצעתי הצעה אחרת. אבל הדבר איננו
כל-כך אבסורדי, כמו שזה נראה. בהודעה למליאה בעניין ניקודן של המלים הלוועזיות,
בסעיף 3 (ג), בפירוש ובכוונה תחילה הוצע, שתנועת a תסומן בקמץ בהברה פתוחה ובפתח
בהברה סגורה, כפי שאישרה המליאה, ואילו תנועת e לעולם תסומן בסגול, כפי שזה
נתקבל. אינני אומר שזה לטעמי, אבל למרות זאת ההצעה איננה כל-כך בלתי הגיונית, עד
שאי-אפשר יהיה להגן עליה.

הא' אבן-שושן: לדעתי היא אבסורדית, ואני רוצה להסביר.

הא' בלאו: אני אומר, שמה שנתקבל הייתה אחת ההצעות, שהובאו בהודעה למליאה.

הא' אלדר: ההצעה בסעיף 3 (ג) היא הצעה לעצמה. הצבענו על פתח ועל סגול, ובסעיף
(ג) אפשר להצביע בצורה שונה.

הא' בלאו: לו ה־a וה־e היו מקבילים לחלוטין, ואלמלא היו אנשים שמבדילים בין סוגי
ה־e, הייתי אומר, שמה שנתקבל הוא אבסורד. אך מה שנתקבל הוא מה שהוצע בכוונה
תחילה על ידי חברים מסוימים. לא נתקבלה פה סתירה, שאין לגשר עליה. לו נתקבלה
סתירה, היינו צריכים לבטל את שתי ההצעות ולהתחיל מחדש.
מה שנתקבל הוא לא מה שרציתי; רציתי שיבדילו בין סגול לצירי. הדבר לא נתקבל.
התוצאה של ההצבעה לא הייתה אבסורדית, כי זה מה שהוצע לנו.

הא' אבן-שושן: אני רוצה להוכיח שזה אבסורד. הרי הדברים הם קל וחומר: לגבי ה־a,
שאיש לא מבחין, פה אנו מבחינים פעם בקמץ ופעם בפתח; לגבי ה־e, שיש המבחינים, כאן
לא נבחין? מהו ההיגיון?

הא' בלאו: התשובה היא, שיש אנשים שמבטאים את הסגול אַ ואת הצירי אֵי, ואם הם יקראו את המלה "אַלמֶנטָרִי" הם יגידו elementari. לא זו דעתו. כדי למנוע זאת החלטנו מה שהחלטנו.

הא' אבן־שושן: ואיך תכתוב טלפון?

הא' בלאו: בסגול.

הא' אבן־שושן: ומדוע אַנְלוֹגִיה?

הא' בלאו: אין סכנה שתבטא זאת לא נכון, וגם שמרת על הצביון העברי של הניקוד.

גב' בהט: אני מבקשת להביא את הדברים הבאים בשמו של הא' דותן, שלא יכול היה לבוא לשיבה: לא דננו על ניקוד מלים לועזיות כמו ניטרלי. הוא טוען שצריך להחליט על מלה כמו ניטרלי. (הא' לוי: יש יו"ד.) במלים אלה שמקורן ב־eu קיבלנו החלטה שהן תיכתבנה בצירי וביו"ד.

הא' בלאו: את השאלה הזו לא הכננו. לא הייתי מייעץ לעסוק בכך ללא הכנה.

הגב' בהט: יש לקבוע שהכלל אינו חל על e שמקורה ב־eu.

הא' בלאו: מי החליט כך?

הגב' בהט: ההחלטה אומרת שכל eu תיכתב בצירי וביו"ד. לפי זה אִירופה, נִיטרלי.

הא' בלאו: לפי מבטאו של אדם שאין לו אֵי.

הא' בנדויד: יש דוגמה של "לִיזָר".

הא' בלאו: ההחלטה של האקדמיה מבוססת על ההנחה, שבהברה פתוחה כותבים צירי ובהברה סגורה כותבים סגול. כך למדנו וכך עשינו. היום החלטנו אחרת. על כן ההחלטה המאוחרת חלה גם כאן.

(הגב' בהט: אִרופה?..)

הא' טל: דובר על e מובהק.

הא' בלאו: לא ידעתי שיש e מובהק.

הא' טל: השאלה הייתה איך ננקד "טלפון, אלמנט", ולא איך ננקד "אירופה". זוהי כבר שאלה אחרת. היא לא סותרת את ההחלטה לנקד "טלפון" בסגול. אם הכתיב הוא יו"ד - אין בעיה.

הא' בלאו: אם אני כותב את המלה "אירופה" בניקוד מלא, אינני בטוח שאכתוב את היו"ד.

הא' אירמאי: הייתה החלטה מיוחדת לגבי כתיבן של מלים זרות שבאו מיוונית ואלה שבאו מלטינית. ההחלטה היא, שמלים אלה ייכתבו בצירי ויו"ד וכן בחולם מלא גם בניקוד מלא. ההחלטה על eu מעוררת שאלה. האם קיימת אופוריה? - הואיל ופה לא מדובר על e אלא על הגה אחר - (הא' בלאו: האמנם? ארופה?).

זוהי החלטה מפורשת, שמלים כמו אירופה, ניטרלי, פסידו - ייכתבו בצירי ויו"ד. לכן אני סבור שהחלטה זו קיימת, כי לא מדובר בהגה e. אם החלטה זו לא קיימת; צריך לדון בעניין, ולכן השאלה של הא' דותן היא במקומה: יהיה זה ביטול החלטה קודמת.

הא' בן־חיים: זוהי עברה שגוררת עברה.

הא' בלאו: אינני רואה את הבעיה. אם אנו יוצאים מהנחה - ורק לפי הנחה זו יש הצדקה להצבעה - שאין מבטאים צירי, וההגה צירי אינו קיים, אלא קיים הגה e בסגול, אזי החלטה המאוחרת עוקרת את החלטה הקודמת.

הא' אירמאי: זה צירי מלא עם האות יו"ד, וזוהי החלטה שונה.

הא' אבן־שושן: אירופה כותבים ביו"ד.

הא' בן־חיים: יש מבטאים שונים. יש לשון שמבחינה ב־eu. כאשר טשרניחובסקי תרגם מרוסית - זה היה מתאים ליוונית ולדורות של התלמוד. באה האנגלית, באה הגרמנית עם המבטא של נוי־רוֹזָה... אין לנו אפשרות לכתוב eu והחליטו על eu = אֵי. עכשיו מגלגלים זאת ומתאימים את הכתיבה למבטא. השאלה של הא' דותן היא נכונה. איננו יכולים להגיד לו: זה מבטא אחר. הוא שאל שאלה וצריך לתת לו תשובה.

הא' בלאו: יש שתי אפשרויות: לקיים את מה שהחלטנו, שאנו כותבים תמיד סגול, ולהחיל זאת גם על החלטה קודמת; אפשרות שנייה - להחליט על סגול וצירי.

הא' אמיר: צריך לתת את הדעת על אפשרות של צירי עם יו"ד במידה שזה משקף את מה שמושרש, כמו "אירופה". בדרך־כלל כותבים יו"ד במתימטיקה. יש מנהג מושרש למדי שאומר לחניך לכתוב יו"ד אחרי צירי. כך משתקפת תמונה של שוני, אחרת הרי לפנינו אחדות מרדדת, גם מבחינה חזותית. האם אין מקום לשקול - היות שיש מציאות - לומר אירופה, גיאוגרפיה, עם יו"ד? האם אין מקום לקיים זאת?

הא' בלאו: אם לקיים, צריך לשנות את החלטה הקודמת.

הא' מורג: מבחינת הגיית הצירי המלא יש שני סוגים של דוברים בארץ. יש אנשים שאוכלים בִּיצָה לארוחת בוקר, ויש אנשים שאוכלים בִּיצָה. אני מדבר על מה שמקובל במבטא. האנשים שאוכלים בִּיצָה הם נִיטרליים, והאחרים - נִטרלים. יש מלים, כמו מתימטיקה, שבהן הצירי המלא הוא עניין של כתיב מקובל, אף על פי שכל הדוברים, בני שני הסוגים, הוגים מתמטיקה. לגבי הכתיב אירופה - יש הצדקה לקיים את היו"ד.

הא' בלאו: הבעיה היא סגול או צירי.

הא' מורג: אם הכתיב ביו"ד ודאי שהניקוד בצירי.

הא' בלאו: איננו עוסקים בעניין כתיב, החל על אל"ף וגם על הוי"ד. אנו מדברים על ניקוד. הועלתה שאלה איך לכתוב "ארופה" - בסגול או בצירי.

הא' מורג: לדעתי, באופן חד משמעי - בצירי.

הא' בלאו: זה נראה לי בלתי אפשרי. יש שתי אפשרויות: האחת - לכתוב ארופה בצירי, ואז לשנות את החלטתנו הקודמת ולכתוב כל הברה פתוחה בצירי; והשנייה - לכתוב תמיד סגול, ואז גם לפני יו"ד. הוצאנו מהמלים הלועזיות את הצירי. לא ייתכן שנכניס את הצירי, כי פעם החלטנו אחרת.

הא' בנדויד: מה נעשה במלה כמו "לייזר"?

הא' אירמאי: אני מקבל את ההחלטה, שבכל המלים הזרות לא נכתוב צירי אלא רק סגול. אבל אני מדבר על יו"ד שנקבעה על ידי האקדמיה במלים כמו ניטראלי, או פסידו, שמקורן ביוונית. אינך יכול להחיל את ההחלטה על ביטול הוי"ד.

הא' בלאו: "ספריד" - אתה כותב בסגול.

הא' אירמאי: ניטראלי אין דינו כדין טלפון, כי האקדמיה החליטה שהיו"ד היא חלק מהמלה. כשם שלא הרשית הוצאת האל"ף כך אי-אפשר להחליט היום על ביטול הוי"ד.

הא' מורג: מדוע אינך מסכים להכניס את הצירי?

הא' בלאו: החלטנו לכתוב סגול. יוצא שאם החלטנו להכניס יו"ד, היו"ד גוררת אותנו לשמור על שרידי הצירי.

הא' מורג: הצירוף צירי-יו"ד שונה מהצירוף סגול-יו"ד. סגול-יו"ד אינו הגוי אף פעם el; צירי-יו"ד הגוי el.

הא' בן-חיים: היקש, היתר...? (הא' בנדויד: "לייזר")

הא' מורג: למה להכניס סגול-יו"ד? צירי-יו"ד מתאים לנוהג השכיח של הכתיבה.

הא' בלאו: אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות: ההצעה הראשונה היא, שבאותם מקרים שבהם יש כיווץ eu ואנו כותבים יו"ד, נכתוב צירי לפני הוי"ד; והצעה שנייה - להחיל את ההחלטה הקודמת ולכתוב סגול לפני הוי"ד.

הצבעה

בעד ההצעה לכתוב סגול לפני הוי"ד (אירופה) - 2

בעד ההצעה לכתוב צירי לפני הוי"ד - 11

ההצעה, לכתוב צירי לפני הוי"ד, נתקבלה.

סעיף (2) ז' - דגש

הא' בלאו: אנו צריכים לעסוק עכשיו בעניין הדגשים. נתחיל בדגש החזק. יש שתי אפשרויות: האחת - כאשר שומעים הכפלה, יש לכתוב דגש חזק; והשנייה - לא לכתוב דגש חזק. כתיבת דגש חזק תיתקל בבעיות הרבה. יש מלים שבשפה אחת נכתבות בהכפלה, ובשפות אחרות לא. אני מציע להחליט לא לכתוב דגש חזק. מי תומך בהצעה?

הא' בן־חיים: מדובר על מלים לועזיות. יש דברים שנקבעו קודם לכן, אבל תמיד אפשר לשנות. יש לשונות שבהן מבטאים את הכפל, ויש לשונות שבהן אין מבטאים כפל. יש הבדלים בין אזורים שונים. בלשונות אירופיות שונות כותבים בשתי אותיות. יש גם בתחום השמיות, שמכפל נכתב בשתי אותיות. דעתי היא, שאם האקדמיה קובעת שיש הכפלה, משתמשים בדגש. הואיל ואין בלשונות האירופיות גרוניות, אין בעיה. תמיד אפשר לשים דגש ולא לכתוב שתי אותיות שוות.

הא' אבן־שושן: איש לא הציע לכתוב שתי אותיות.

הא' בן־חיים: עקרונית קיימת אפשרות כזו.

הא' בלאו: איננו יכולים להתמודד עם שאלה זו. יש שפות שכתובה כפולה בהן איננה מציינת הכפלה.

הא' בן־חיים: ה"מסה" בפיסיקה, לפי החלטות האקדמיה, כתובה כמו "מסה ומריכה", עם דגש בסמ"ך. אם אנו מחליטים שאין דגש, מתחייב לכתוב מְסָה, בשני קמצים. זה ההיפך ממה שעשו כל השנים.

הא' בלאו: אין לנו בררה. הבעיות תתעוררנה, אם נתחיל לחקות הכפלה בשפות אחרות, ולא נצא מזה.

הא' בן־חיים: כאשר יש צורך בהכפלה יבוא דגש ולא אות כפולה. אמנם יכולה להיות מלה לועזית שיש לה כפל - "בוטיצ'לי".

הא' בלאו: זהו שם עצם פרטי איטלקי. לא נחקה זאת. ההחלטה היא לא לחקות את ההכפלה. לא מדובר על תעתיק פונטי.

הא' בן־חיים: עקרונית הבה נתעלם ממכפל. נְלֵא - לדעתי מוטב לכתוב אות אחת עם דגש, ולא לכתוב שתי אותיות.

הא' אירמאי: במקרים יוצאים מן הכלל.

הגב' בהט: הא' דותן מבקש לא לבטל את ההכפלה. כשיש הכפלה, יוחלט שסימונה הוא רשות. זו דעתו.

הא' אבן־שושן: במקרה שיש הכרח נכניס את הדגש.

הגב' בהט: יש רשות לא לסמן את ההכפלה.

הא' בלאו: הצעה אחת היא, לא לכתוב לעולם דגש. הצעה שנייה יש בה תוספת: כאשר יש צורך לסמן הכפלה, להשתמש בדגש ולא לכתוב את האות כפולה.

הצבעה

- בעד ההצעה, לא לכתוב דגש חזק במלים לועזיות - 11
נגדה לא הצביע איש
נמנעו - 3

ההצעה, לא לכתוב דגש חזק במלים לועזיות, נתקבלה.

הא' בן-חיים: איך כותבים היפופוטם?

הא' בלאו: חיריק מלא ודגש קל בפ"א. זה מנוגד אמנם לכללי הניקוד שבמלים עבריות. אם יתעורר הצורך לסמן את ההכפלה, היא תסומן בדגש חזק ולא בכתיבה כפולה של אות.

הא' אבן-שושן: זה מובן מאליו.

הצבעה

- בעד ההצעה לסמן הכפלה, אם יתעורר צורך, בדגש חזק
ולא בכתיבה כפולה של האות - 11

ההצעה נתקבלה.

הא' בלאו: אנו מגיעים לדגש קל. אני מפריד את ההצבעה לשני חלקים. באותיות גד"ת יש אפשרות לסמן דגש קל בראש מלה, ואחרי שווא נח, או אפשרות שנייה - לא לסמן דגש קל באותיות אלה. במבטא הספרדי אין הבדל.

הא' בן-חיים: אני מבקש לדבר רק לפרוטוקול. אני חושב שהדברים צריכים להיאמר ולהירשם בפרוטוקול. אני מאמין שיקראו פרוטוקולים של האקדמיה. לדעתי, זוהי שאלה של סיגולן של המלים הלועזיות לעברית. נכנענו בעניין זה. זה היה יכול בהחלט להיות לפי כללי העברית. אני מצטער על שהלכנו לפי מבטא האשכנזים והופרד בין האותיות גימ"ל דל"ת לבין שאר אותיות בגד"כפ"ת, מפני שבהן לא היה הבדל במבטא בין דיגוש לחסר דגש.

הא' אבן-שושן: איך אתה כותב פילנטרופ?

הא' בן-חיים: כלום אינך אומר פילוסוף?
אולי יבוא דור אחר שיתייחס ללשון בכבוד, ולא ישתעבד לחקות את הלעז ויסתפק במה שיש בה מקדמת דנה.

הא' בלאו: יש הצעה לסמן את האותיות גד"ת בהתאם לכללי הבג"ד-כפ"ת. הצעה שנייה לא לסמן את הגד"ת בכלל, במלים לועזיות כמובן.

הצבעה

בעד סימון גד"ת בהתאם לכללי הבג"ד-כפ"ת - 3

הא' פורת: המתנגדים גורסים שלא לסמן גם בראשית מלה?

הא' בלאו: לא בראשית מלה ולא אחרי שווא נח.

הא' פורת: אם כן גם אני בעד ההצעה לסמן.

הא' בלאו: מי בעד ההצעה לא לסמן?

הצבעה

בעד ההצעה לא לסמן גד"ת לפי כללי בג"ד-כפ"ת - 10

ההצעה, לא לסמן גד"ת, נתקבלה.

הא' מורג: אולי כדאי לחשוב שוב על נקודה זו? היא די חשובה, גם מבחינה חזותית, בייחוד לאחר שאלתו של הא' פורת: גם בראשית מלה?

הא' בלאו: אותה מלה, "גאוגרפיה", אתה כותב בסגול.

הא' מורג: אני כותב בצירי כי יש יו"ד.

הגב' בחט: אין הכרח ביו"ד.

הא' בלאו: הייתה הצבעה כשרה.

אנו מגיעים לאותיות בכ"פ, שבהן מבחינים במבטא. ההצעה היא, שכאשר שומעים בכ"פ (בדגש) - כותבים דגש, אחרת - לא.

הצבעה

בעד ההצעה, לכתוב דגש קל באותיות בכ"פ רק כאשר הוא נשמע - 12

ההצעה נתקבלה.

הא' אבן-שושן: מה הדין: כימיה - בכימיה (כ"ף רפה)?

הא' בנדוד: יש החלטה לומר - בכימיה.

הגב' **בהט**: צריך לציין את היעדר דגש קל אחרי שווא נח במלים כמו "אספלט, ארכיאולוגיה".

הא' **בלאו**: ההצעה שנתקבלה בהצבעה אומרת, שאין מטילים דגש קל באותיות בכ"פ, כאשר אין מבטאים אותן. במלה אספלט אין שמים דגש קל, כי אין מבטאים פ (עם דגש), אלא פ, רפה.
בשלב האחרון אנו חוזרים לשאלה של הא' טל.

הא' **פורת**: הא' טל שאל, לשם מה יש לסמן שוואים בכלל. בוודאי שבכתוב שכולו מנוקד יש לסמן גם שוואים, שאם לא כן יצא דבר מופרז: בכתוב לא מנוקד יש שיסמנו שוואים בשביל להקל את הקריאה וההבנה, ואילו בכתוב שכולו מנוקד, דווקא בו יוותרו על השוואים:

הא' **בלאו**: אני מעמיד להצבעה את שתי האפשרויות האלה:
האחת - לכתוב שווא נח במקום אפס; והשנייה - לא לכתוב דבר.

הא' **לוי**: מה באשר לשני שוואים בסוף מלה?

הא' **טל**: יש חשש מפני שני שוואים בתוך מלה, שמא יחליטו שהשווא השני הוא נע.

הא' **אירמאי**: החלטנו שאין שווא נע.

הא' **בן-חיים**: מה שאומר הא' טל נכון לגבי כל דבר ולא רק לגבי שווא. זה ודאי עומד בסתירה, ואני נגד סתירה. אם יש סתירה, יכולה להיות גם סתירה כזו.

הא' **טל**: כל ההחלטות עומדות בסתירה לכללי הדקדוק. צריך להחליט אם סימן מן הסימנים הוא נחוץ. החלטנו לא לנקד דגש קל, כי לא מצאנו זאת לנחוץ אפילו בראש מלה באות גימ"ל.
אני מציע לא לסמן.

הא' **מירסקי**: אני מצטער שהחלטנו לא להטיל דגש בגימ"ל בראש מלה. האם יהיה דבר זה לטובת הלשון העברית? מעתה יהיו בלשון מלים שאינן מנוקדות, והן מלים מיוחסות, מלים לועזיות. האם דבר זה לא ישפיע על מלים עבריות, שגם בהן יבואו להשמיט שוואים? אם תהיינה אותיות לא מנוקדות, לפי הוראת האקדמיה, למה לא יבואו אנשים בעלי שכל ישר ויגידו: כשם שאפשר שמלה לועזית תהיה לא מנוקדת בשוואיה, כך אפשר גם למלים העבריות בלא שווא. אני מזהיר מפני פרצה זו שאנו מעמידים.

הא' **טל**: אפשר להחליט שלא מקבלים מלים לועזיות בעברית, ותיפתרנה כל הבעיות...

הא' **בלאו**: אפשרות אחת: מסמנים אפס בשווא נח; אפשרות שנייה: אין מסמנים אפס בכלל. אני מעמיד להצבעה את שתי האפשרויות.

הצבעה

- 9 - בעד ההצעה לסמן אפס בשווא נח
- 3 - נגדה

ההצעה, לסמן אפס בשווא נח, נתקבלה.

הא' לוי: אם כך, מה דין שני שוואים בסוף מלה?

הא' בלאו: כותבים שני שוואים.

הא' אירמאי: ואם יש אות סופית?

הא' בלאו: כאשר אתה מבטא פ (בדגש) אתה מטיל דגש.

הא' אירמאי: סכיזקו איך לנקד את המלה "סוציאליזם", במ"ם הסופית?

הא' מורג: כמו מ"ם סופית עברית.

הגב' בהט: היה דיון ולא באו לכלל הסכמה. אין לזה תקדים בעברית. עכשו רוצים "לתפוס טרמפ" ובן רגע להחליט.

הא' בן-חיים: קודם כול לעצם הכתיבה - לפי כללי העברית הכתובה במקרא: אות שאין בה שווא אינה הגויה. (הא' מורג: יששכר) או "חטא", בשווא. על "יששכר" היה ויכוח: כותבים שתי אותיות שיין, האחת אינה מנוקדת, ובשנייה שמים דגש, וכך נוהגים היום, או מנקדים את הראשונה בשווא, ואין מדגשים את השנייה, וזה לא נתקבל. ויש היום גם האומרים "יששכר", בדומה לשומרונים ההוגים מעין יששכר. לפי כללי הניקוד המקראי, אות לא סופית שאין תחתיה סימן אינה הגויה.

במקרא אנו מוצאים - תוסף (פ"א סופית עם דגש). יש פה בעיה יותר חמורה - יכול להיות שיש שלושה שוואים. לכן זו לא שאלה של כתיבה אלא של קו בלשון העברית. לפי זה אפשר לכתוב שלושה שוואים.

הא' בלאו: אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות - ההצעה לכתוב שווא (כאשר יש שוואים רצופים בסוף מלה) גם באות האחרונה; וההצעה השנייה - להשמיט את השווא באות האחרונה.

הצבעה

- 5 - בעד ההצעה, לכתוב שווא באות האחרונה בסוף מלה כאשר יש שוואים רצופים
- 8 - בעד ההצעה, להשמיט את השווא באות האחרונה כאשר יש שוואים רצופים

ההצעה, להשמיט את השווא באות האחרונה של המלה, נתקבלה.

הא' אבן-שושן: החלטנו על פילוסופי (פ"א רפה). מה הדין כאשר אומרים: הפילוסופי?

הא' בלאו: אתה אומר: הפונקציה...

הא' אבן-שושן: אם אנו מחליטים שלא דרוש דגש חזק מה יהיה - בכימיה? לכימיה? כימיה? אני שואל: איך ננהג?

הא' בלאו: לא החלטנו על כך. לא נתננו את דעתנו על כך. נדון בזה בהזדמנות אחרת.

ד.

הא' בלאו: לפנינו רשימה של מונחים בפסיכולוגיה שנדונו בשני הוועדים והם מובאים לאישור המליאה. זוהי הרשימה האחרונה של המונחים בפסיכולוגיה, והאישור דרוש כדי שנוכל להדפיס את המילון.

הייתה בעיה איך להשתמש במונח סקס. הוחלט, שאף על פי שהמלה מתנגשת עם המשמעות שלה בבוטניקה ובזואולוגיה, למרות זאת נמשיך ונשתמש במלה "מין".

הא' אבן-שושן: גם במלה הלועזית "סקס".

הא' בלאו: case study יהיה "חקר המקרה", ולא "חקר היחיד". cerebral localization יהיה "איכון במוח" ולא "מיקום".

הא' בנדויד: מדוע לא "חקר היחיד"?

הא' ינאי: במחקר אין עוסקים באדם אלא במקרה.

הא' בלאו: הרפואה המודרנית מעוניינת במקרה.

הא' בנדויד: לא ביחיד ולא בפרט?

הא' ינאי: עבורם זה case.

הא' בן-חיים: תמיד יש אפשרות של אי-הבנה. מה פירוש הנאמר כאן "ואם יהיה מקום לאי-הבנה, תשמש אף המלה הלועזית 'סקס'?" אתה נותן למלה מקום במילון.

הגב' בהט: מה שמובא לפניכם זו תוצאה של דיון. אני יכולה להבהיר, מדוע דנו על כך. היה ערעור על השימוש במלה "מין" במונחי הפסיכולוגיה. במקצועות כמו בוטניקה או זואולוגיה יש "מין" ויש גם "סקס", וצריך להבחין בין שני המושגים. בוועד המינוח ואחר-כך בשני הוועדים הוחלט, שבמונחי הפסיכולוגיה אין לנו התנגשות כזו עם "מין", לכן השם מין יכלל במילון למונחי הפסיכולוגיה, במשמעות סקס. בצירוף הומוסקסואל - יישאר "סקס".

המושג "איכון במוח" משמעו מציאת המקום במוח לכל מיני תופעות פסיכולוגיות. מקורו במלה "היכן".

צירוף מונחים עם המלה self מעורר בעיה. יש גורסים תרגום מעין: עצמו, השליית עצמו וכדומה. דרך זו אינה רווחת בציבור. אומרים: הונאה עצמית; השארנו את שתי הדרכים. לפעמים בתוך משפט אדם צריך להגיד: הונאת עצמו. יחד עם זה נוח לומר הונאה עצמית.

הא' בלאו: מדוע כתוב "יוחזרו לוועדה"?

הגב' בהט: על המלה "קבלה" (acceptance) היה ערעור, ונאמר שזו לא קבלה במשמעות הרגילה. ההחלטה הייתה לאשר את המילון בלי המלה acceptance. בינתיים מצאתי, שמלה זו תורגמה בפרקים אחרים כ"קבלה" או "התקבלות". לכן לא דרוש דיון נוסף. המליאה מתבקשת אפוא לאשר את הרשימה.

הא' אירמאי: איך נכתוב את המלה "דיאגרמה" ? - באל"ף קמוצה? בלי אל"ף והדל"ת בשווא? צריך להחליט על כך.

הא' בלאו: איננו עוסקים בשאלה הזאת. אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

בעד אישור המלים שבסעיפים 1 ו-2 - 10
נגדן לא הצביע איש

סעיפים 1 ו-2:

- אל-חוש
- אל-קריאה
- אל-ביצוע
- אל-כתיבה
- אל-תנועה

אל-הגה - נתקבלו, ללא התנגדות.

הא' בלאו: אנו עוברים לסעיף 2א - שתקת.

הא' בן-חיים: האם הוועדה הביאה בחשבון, שהוועדה למונחי הרפואה החליטה לכנות במשקל פֻעֶלֶת מחלות דלקתיות? שתקת - וכי דֻלְקַת היא?!

הא' אירמאי: זוהי מחלה.

הא' בן-חיים: יש הבדל בין מצב מסוים לבין מצב דלקתי. למה שתקת ולא שתקון, כמו ירקון? אני מבקש שהוועדה תתייעץ עם הוועדה למונחי הרפואה.

הא' בלאו: אנו מקבלים את המונח על תנאי. אם יתברר שהמלה תפוסה, נחזור ונשקול זאת.

הגב' בהט: אני מבינה את מה שאמר הא' בן-חיים. משקל פֻעֶלֶת נקבע למונחים ברפואה. פֻעֶלֶת עניינה דֻלְקַת. מה שהוא במצב של ניוון אינו במשקל פֻעֶלֶת. אולי תופנה השאלה לרופאים, אם הם רוצים לשמור על העיקרון הראשון, ליחד את משקל פֻעֶלֶת למחלות דלקתיות. זו הסיבה, שנקבע סֻכְרַת ולא סֻכְרַת.

הא' בלאו: המונח מתקבל על תנאי.

הא' מורג: לי לא מפריע המשקל אלא הצד הסמנטי. אין פה לא שיתוק ולא השתקה, אלא יש מצב של דיבור מוקשה ומופרע בגילויים שונים.

הא' בלאו: המונח אינו רע יותר מאשר אפאסיה (aphasia).

הא' מורג: איננו באים לתרגם מונח אלא לתת לעברית מונח שלא יהיה אטום.

הא' אבן-שושן: לכן הצענו "שֶׁתָּק".

הא' מורג: אני חולק עקרונית על עקרון התרגום. התרגום איננו טוב במקרה זה.

הא' בלאו: אני מעמיד להצבעה את המונח שֶׁתָּק על תנאי שלא תהיה התנגשות עם מונחי הרפואה בגלל המשקל.

הגב' בהט: אולי נצביע על האלטרנטיבה - שֶׁתָּק?

הא' בלאו: אי אפשר. מי בעד אישור המונח שֶׁתָּק על תנאי?

ה צ ב ע ה

- 7 - בעד המונח שֶׁתָּק (על תנאי)
- 2 - נגדו
- 3 - נמנעו

המונח שֶׁתָּק נתקבל (על תנאי).

הא' בן-חיים: זוהי מלה טובה ביותר להפסיק בה את הישיבה. מה שציין הא' מורג זו לא רק בעיה אם השורש הוא כל-כך טוב. אני חושב שמן הדין לתת את הדעת לשאלה זו.

הא' בלאו: השעה מאוחרת ונפסיק כאן. אני מודה לכם ונועל את הישיבה.